

Årsrapport 2015

Nasjonalt kunnskapssenter
om vold og traumatisk stress a/s

www.nkvts.no

Innhold

Om senteret	2
Noen nøkkeltall for 2015	3
NKVTS vil delta i flyktningedugnaden	4
Introduksjon til virksomheten.....	5
Forskning.....	5
Undervisning	6
Veiledning	6
Formidling	6
Medarbeidere	8
Samarbeid- nasjonalt og internasjonalt.....	9
Doktorgrader.....	10
Årets aktiviteter og resultater.....	11
Vold og overgrep i nære relasjoner	11
Katastrofer, terror og stressmestring	14
Tvungen migrasjon og flyktningehelse	19
Behandlingsforskning.....	21
Organisasjon	23
Styret 2015.....	26
Styrets årsberetning 2015.....	27
Årsregnskap 2015	30
Revisors beretning 2015	49
Katalog	51
Forsknings- og utviklingsprosjekter	52
Publikasjoner 2015.....	68

Om senteret

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) ble stiftet 17. november 2003. Selskapet er et datterselskap av UNIRAND AS, som er heleid av Universitetet i Oslo.

Senterets oppgaver er forskning, utviklingsarbeid, undervisning, formidling og veiledning innen temaene:

- Vold og overgrep i nære relasjoner
- Traumatiserte flyktninger/asylsøkere
- Katastrofer og stressmestring

Vår visjon: «Et bedre liv for berørte av vold og traumer».

NKVTS skal utvikle, vedlikeholde og spre kunnskap og kompetanse som kan bidra til å forebygge vold og traumatisk stress, og til å redusere de helsemessige og sosiale konsekvensene av vold og traumatisk stress.

Senteret har et spesielt ansvar for barn og unge innenfor disse temaene og skal utvikle kunnskap om både ofre og overgripere. Målet med forskningen er å avdekke omfang, årsaker og konsekvenser av vold og traumer i befolkningen, og hva som er virksomme tiltak for forebygging og behandling. Senteret skal også bidra til økt forståelse av vold og traumer.

Senteret samarbeider med de fem regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) samt relevante kliniske miljøer, forskningsinstitusjoner og faginstanser nasjonalt og internasjonalt.

Sammen med Senter for rus- og avhengighetsforskning (SERAF) og Nasjonalt senter for selvmordsforskning og forebygging (NSSF), har senteret ansvar for innholdet i Master i psykososialt arbeid - selvmord, rus, vold og traumer ved Universitetet i Oslo.

Alle rapporter og notater fra senteret er tilgjengelige i fulltekst på våre hjemmesider www.nkvts.no under "publikasjoner".

Senteret gjennomfører prosjekter som er finansiert av departementer og direktorater, Norges forskningsråd, frivillige organisasjoner og andre.

Bak driften av senteret står: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, og Justis- og beredskapsdepartementet.

Kontaktinformasjon på www.nkvts.no

Noen nøkkeltall for 2015

	2015	2014	2013
Omsetning i MNOK	78,8	67,5*	66,2*
Totalt antall ansatte pr 31.12	85	73	79
Antall årsverk utført	68,22	56**	58,46
Antall FoU-årsverk utført	55	48,8**	48,13
Antall FoU-prosjekter	52	48	46
Rapporter og internettpublikasjoner	5	5	8
Artikler i tidsskrift med fagfelleevaluering	33	44	43
Bøker	1	1	3
Bidrag til antologier	3	6	6
Presentasjoner på nasjonale seminarer og konferanser ***	26	23	24
Presentasjoner på internasjonale seminarer og konferanser ***	54	43	36
Avlagte doktorgrader på NKVTS-materiale	2	3	2

*Inkluderer ekstraordinære tildelinger til prosjekter som kom sent på året.

**Ny regnemåte i forhold til tidligere, men antall årsverk har økt.

***Dette er presentasjoner holdt på forskerkongresser. I tillegg er det avholdt en rekke presentasjoner på møter og seminarer som det ikke er ført statistikk for.

NKVTS vil delta i flyktningsdugnaden

Den store flyktningstrømmen i Europa i 2015 har berørt oss alle. Som enkeltpersoner og organisasjoner har vi spurt oss- hvordan kan vi bidra? NKVTS har i over 10 år drevet forskning knyttet til

mennesker som har opplevd ulike former for traumatiserende hendelser – vold og overgrep, katastrofer og krig, tortur og flukt. Vårt viktigste bidrag i den flyktningsdugnaden statsministeren har oppfordret til, er å formidle kunnskap om hvordan vi bør følge opp flyktningene. Målet bør være at de skal få et best mulig liv videre enten de skal integreres i Norge, i andre land eller returneres til hjemlandet. NKVTS må også bidra til at vi som nasjon får mer kunnskap om nyankomne flyktnings helsetilstand, hvordan deres helse utvikler seg og hvilken sammenheng det er mellom helse og livssituasjon for øvrig.

Mennesker som utsettes for traumatiserende hendelser, har mange av de samme reaksjonene uavhengig av hvor de kommer fra og hvilket traume det dreier seg om. Oppfølging av flyktningene må derfor følge de samme prinsippene som for traumatiserte generelt. Som for oppfølgingen etter terrorangrepene 22. juli 2011, skal flyktningene følges opp i mange av landets kommuner. Kommunene har allerede en verktøykasse for å håndtere mennesker i krise. Veiledninger finnes fra Helsedirektoratet og kunnskaps- og kompetansemiljøene nasjonalt og regionalt kan bidra med råd, kompetansepåfyll og verktøy. Det er ikke først og fremst terapi flyktningene trenger. Det er stabilitet, trygghet, aktivitet og sosial støtte.

Her kan alle bidra. Kommunene må mobilisere bredt.

Mange av flyktningene har dramatiske opplevelser i bagasjen, og vi vet at de har en høyere andel psykiske lidelser enn den norske befolkningen generelt. Men vi vet også at mange av dem vil klare seg fint om vi som samfunn gjør de riktige tingene.

NKVTS ønsker, sammen med Folkehelseinstituttet, å samle viktige data om hvordan det går med flyktningene fra de kommer til Norge og 3 år framover. Samfunnet mangler data om psykisk og fysisk helse og psykososial fungering og om hvilke tiltak som gir god integrering. Heller ikke internasjonalt finnes denne kunnskapen. Nå har vi en god mulighet til å skaffe oss bedre kunnskapsgrunnlag for integrerings-politikken framover.

Jeg vil takke våre oppdragsgivere for godt samarbeid, for spennende oppdrag og utfordringer. Jeg takker alle ansatte for god innsats. Takk til styret for god støtte og godt samarbeid. Og takk for samarbeidet til deltakerne i våre forskningsprosjekter, samarbeidsparter i forskningen, i praksisfeltet, i masterprogrammet og NAKMI, NSSF og de regionale kompetansemiljøene.

Inger Elise Birkeland

Inger Elise Birkeland, Direktør

Introduksjon til virksomheten

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, ble opprettet i 2004. I vedtektene heter det at «Selskapets formål og hovedoppgave er kunnskapsutvikling gjennom forskning på området vold og traumatisk stress. Selskapet skal også drive utviklingsarbeid, utdanning og veiledning. Senteret skal ha et tverrfaglig og interdisiplinært perspektiv og omfatte studier av biologiske, psykologiske, sosiale, kulturelle og rettslige betingelser. Senteret skal knytte sin virksomhet opp mot praksisfeltet/klinisk virksomhet». Vår visjon er «Et bedre liv for berørte av vold og traumer».

Forskning

I gjennomføringen av senterets strategi for perioden 2014 til 2018 har NKVTS i 2015 prioritert arbeidet med igangsetting av de faglige aktivitetene i programmet «Forskning om vold i nære relasjoner». Programsatsingen er et sentralt virkemiddel for å realisere vår strategi på dette temaområdet. Programmet har igangsatt i alt ni prosjekter som innen programmet dekker to satsingsområder under vold i nære relasjoner; omfang, fenomener og konsekvenser; Møte mellom voldsberørte og samfunnets hjelpe- og rettsapparat.

På området katastrofer og stressmestring er arbeidet med å videreføre vårt forskningsprogram om terror etter 22. juli prioritert. Programmet har to større prosjekter med studier; om de overlevende og berørte på Utøya, og om de overlevende og berørte i Regjeringskvartalet. I tillegg til en egen undersøkelse av befolkningens reaksjoner på terror den 22. juli 2011. Arbeidet med å analysere og publisere på det omfattende materialet som er samlet inn, har vært prioritert i 2015.

Norge vil etter Regjeringens beregninger kunne motta rundt 60 000 flyktninger i 2016. Det foreligger i dag ingen systematisk

kartlegging av flyktnings psykiske helse eller psykososiale situasjon ved ankomst og senere botid i Norge. Det ble derfor igangsatt et arbeid i 2015 på vårt satsingsområde flyktningehelse og tvungen migrasjon, med å etablere et forskningsprogram om «Flyktnings helse og psykososiale situasjon i Norge». Målet er å framskaffe forskningsbasert kunnskap som kan bidra til mer faktabasert og god oppfølging og integrering av asylsøkere og flyktninger som kommer til Norge. En slik studie vil bidra til det også på dette temaområdet, som for de to andre tematiske satsingene, bygges opp et større datasett.

Det er de longitudinelle studiene som gir best kunnskap om hvordan fenomener endrer seg over tid, om årsak- virkning og effekt av tiltak. Det vil være viktig innenfor rammen av denne strategiperioden å videreføre det langsiktige arbeidet med å bygge opp og anvende våre datasett. Dette vil kunne bidra til forskning på høyt internasjonalt nivå, som vil kunne gi verdifull kunnskap for frivillige og fagfolk i praksisfeltet, beslutningstakere og myndigheter, fagkolleger, nasjonalt og internasjonalt, men også for berørte og allmenheten.

NKVTS har i 2015 videreført den nasjonale kompetansefunksjonen om kjønnslemlestelse. Det er i 2015 i gang 6 forskningsprosjekter som omhandler bl.a. omskjæring blant kurdiske flyktninger, utbredelse og omfang av kjønnslemlestelse i Norge, samt prosjekter om helsehjelp og politiets arbeid og kjønnslemlestelse i et familie- og kjønnsperspektiv.

Totalt hadde NKVTS 52 pågående forsknings- og utviklingsprosjekter i 2014. Dette er både prosjekter gitt i oppdrag fra våre oppdragsdepartementer og finansiert over vår grunnbevilgning, prosjekter finansiert av både oppdragsdepartementer og eksterne, og

prosjekter finansiert utelukkende med eksterne midler.

Undervisning

NKVTS driver forskningsformidling gjennom utviklings- og informasjonsarbeid, utdanning, veiledning og rådgivning. I det ligger et ansvar for kompetansebygging for kvalifisert tjenesteproduksjon på våre områder. Det gjøres dels gjennom enkeltoppdrag som undervisning i UoH-sektoren, gjennom vårt eget masterprogram, og gjennom bistillinger (professor/1.amanuensis II-stillinger) ved universiteter.

NKVTS har sammen med Nasjonalt senter for selvmordsforskning og -forebygging og Senter for rus- og avhengighetsforskning siden 2009 samarbeidet om masterprogrammet Psykososialt arbeid selvmord, rus, vold og traumer. Masterprogrammet er organisert under Medisinsk fakultet, Universitetet i Oslo.

Masterprogrammet står for den største andelen undervisning ved NKVTS, og er et prioritert satsingsområde for opplæring av fagpersonell i tjenesteapparatet. Mer enn 50 % av all undervisning i masterprogrammet, studieretning vold og traumatisk stress, utføres av NKVTS-ansatte. NKVTS har ansvar for pensum, timeplan, undervisning, sensur, veiledning og koordinering og gjennomføring av undervisningsuker.

I 2015 har Masterprogrammet tatt opp studenter til og påbegynt undervisning for kull IV, og gjennomført siste undervisningsuke for kull III. I 2015 ble det levert 4 masteroppgaver fra kull II. Siden oppstart av masterutdannelsen i 2009 har 29 studenter fullført mastergrad i studieretning vold og traumatisk stress.

Veiledning

I 2015 har forskere ved NKVTS vært hoved- og biveiledere for 11 doktorgradsstudenter. De

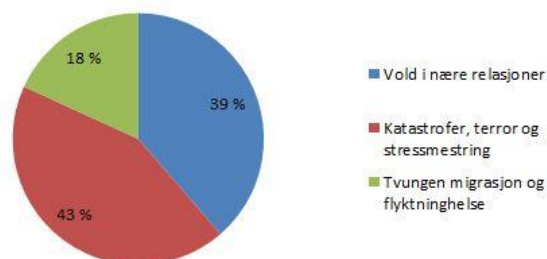
fleste studentene er tilknyttet Psykologisk institutt og Det medisinske fakultet ved Universitetet i Oslo.

Også mastergrads- og hovedfagsstudenter har fått veiledning av forskere ved senteret. Totalt har 35 studenter på dette nivået fått veiledning av NKVTS-forskere til sine studentoppgaver, mastergrads- eller hovedfagsoppgaver. Mange av disse studentene deltar på vår egen masterutdanning ved UiO.

Formidling

I 2015 ble det publisert 33 fagfellevurderte forskningsartikler i vitenskapelige tidsskrift signert en eller flere forskere ved NKVTS. Med to unntak var dette artikler på engelsk, publisert i internasjonale tidsskrift. I tillegg til dette, har forskerne fått publisert én bok, to kapitler i engelskspråklige antologier, fem norskspråklige forskningsrapporter i NKVTS' rapportserie.

Publikasjoner 2015 fordelt på tema

To doktorgradsprosjekter fra senterets forskningsprosjekter er avsluttet med disputas i løpet av 2015. Nærmere beskrivelse av disse kommer på side 11 i årsrapporten.

Ved siden av den skriftlige produksjonen deltar senterets forskere igjennom året på konferanser i inn- og utland. I 2015 ble forskningen som gjennomføres ved senteret presentert med til sammen 80 paper- og posterpresentasjoner på nasjonale og internasjonale konferanser.

Ved siden av den vitenskapelige formidlingen, bidrar senterets forskere med undervisningsoppdrag, veiledning, fagfellebedømming, sensur, mv. Noe av dette er nærmere omtalt senere i årsrapporten.

NKVTS i media

I 2015 var NKVTS omtalt i 570 medieoppslag. Aftenposten omtalte senteret i flest oppslag, foran nrk.no og forskning.no. Juli måned er den måneden senteret har vært mest omtalt, bl.a. i tilknytning til vår forskning på terrorangrepet 22. juli 2011.

Av den totale omtalen av NKVTS i 2015, er 52 prosent på nett, 44 prosent i papiraviser og fire prosent i etermedier. Nesten halvparten av dekningen i papiraviser er i lokalpressen.

I løpet av 2015 har forskere ved NKVTS gitt 120 unike intervjuer til pressen. Rundt 1/3 av sakene er egeninitierte, mens resten er svar på henvendelser fra pressen, noe som viser at etterspørselen etter kunnskap om våre temaer er stor, og at våre forskere er tilgjengelige og bidrar til formidling til allmenheten.

89 av disse intervjuene dreide seg om vold og seksuelle overgrep, 16 om katastrofer, terror og stressmestring, syv om tvungen migrasjon og flyktningehelse, fire om kjønnslemlestelse og fire om andre, beslektede temaer.

Forskerne har gjennom året også bidratt med en rekke foredrag på eksterne arrangementer, på diverse møter, for støttegrupper og foreninger, både private og offentlige.

Ved siden av dette, mottar senteret også uformelle henvendelser, både på telefon og e-post, eller direkte fra personer som kommer innom for å få informasjon om våre temaer og ulike former for hjelp.

Tilstedeværelse i sosiale medier

NKVTS har hatt en egen side på Facebook

(www.facebook.com/NKVTS) siden september 2013. Det primære formålet med senterets bruk av Facebook er spredning av forskningsresultater, og økt trafikk til våre nettsider. Vi har i 2015 også brukt Facebook til å søke etter deltakere til forskningsprosjekt.

Ved utgangen av 2015, hadde NKVTS 2200 følgere på Facebook. Det er en dobling fra året før. Antall brukere av våre nettsider (www.nkvts.no) som kommer til nettsidene via sosiale medier, er mer enn firedoblet fra forrige år. Interessen for våre innlegg er stor, og spredningen god.

Ved årsskiftet hadde vi rett over 900 følgere på Twitter.

Klout er et amerikansk firma som analyserer innflytelse i sosiale medier. Klout måler størrelsen på vårt nettverk i sosiale medier, og hvordan innholdet vi publiserer der blir behandlet. De rangerer fra 1-100. NKVTS har siste året hatt en Klout-skåre på mellom 52-55.

Nyhetsbrev

I alt ble det sendt ut 11 nyhetsbrev fra NKVTS i 2015. Det er 1800 abonnenter på våre nyhetsbrev, hovedsakelig praktikere, presse, organisasjoner og kommuner. Leserne er godt spredt i hele landet. Det primære formålet med nyhetsbrevene har vært spredning av forskningsresultater og økt trafikk til www.nkvts.no. I tillegg benyttes nyhetsbrevene til utsendelse av invitasjoner til arrangementer.

nkvts.no

Nær 80 prosent av brukerne av våre nettsider er kvinner og hovedvekten er i alderen 25-54 år. Rundt 38 prosent er bosatt i Oslo. Totalt antall økter på nkvts.no i 2015 var 104 000. I underkant av 40 prosent av brukerne har besøkt sidene våre før, mens seks av ti besøker www.nkvts.no for første gang. 63 prosent av brukerne kom til nkvts.no via

organisk søk i 2015. 19 prosent gikk direkte til førstesiden.

NKVTS startet en prosess høsten 2014 for oppgradering/omlegging av våre nettsider. Arbeidet med design og utvikling av nye nettsider har pågått hele 2015 og vi er klare for lansering av de nye nettsidene i starten av 2016.

Frokostseminar

Siden 2013 har vi jevnlig arrangert frokostseminarer i våre lokaler. Seminarene blir avholdt i tilknytning til publisering av artikler, lansering av bøker og rapporter, eller dersom det er temaer vi fanger opp at det er særskilt behov og interesse for kunnskap om i våre målgrupper. Deltakerne på frokostseminarene er i hovedsak folk fra praksisfeltet og ideelle organisasjoner, men også representanter fra undervisningsinstitusjoner, departementer og direktorater, og andre samarbeidspartnere, som f.eks. RVTS og Rbup. Invitasjoner til frokostseminarene går ut via sosiale medier, i nyhetsbrev og ligger åpent på våre nettsider. Antall besøkende varierer mellom 30 – 60. Vi har opplevd å måtte sette interesserte på venteliste av plassproblemer, men i de aller fleste tilfeller har alle som har vist interesse fått plass.

I 2015 arrangerte vi 9 frokostseminarer. Seks av disse omhandlet vold i nære relasjoner.

Medarbeidere

Ved årsskiftet 2015/2016, hadde NKVTS **85** ansatte. 29 personer var ansatt som forsker II og 6 personer som forsker I.

Ved overgangen til 2016 hadde vi ni ansatte stipendiater. To stipendiater disputerte i 2015.

Fem forskere har 20 % stilling som professor eller førsteamanuensis ved Universitetet i Oslo og Universitetet i Tromsø.

Flertallet av forskerne er aktive bidragsyttere til sitt fagområde nasjonalt og internasjonalt og driver ved siden av egen forskning også fagfellebedømmelser for diverse tidsskrift, skriver bokanmeldelser, deltar i arbeidsgrupper og nettverk, og sitter i bedømmelseskomiteer og er opponenter, ved siden av undervisning og foredragsvirksomhet.

Sentrets ansatte innehar flere verv nasjonalt og internasjonalt, blant annet som styremedlem i The European Society for Traumatic Stress Studies (ESTSS) og President i The International Society for Traumatic Stress Studies (ISTSS), som leder av Regional etisk komite (REK), og styremedlem ved Psykologisk institutt, UiO.

Forskerne har også deltatt i vitenskapelige komitéer i forbindelse med større internasjonale konferanser, blant annet ved «European Conference on Domestic Violence», Belfast 6. – 9. september 2015, og ved «7th Nordic Conference on Cultural and Activity Research», som arrangeres i Danmark 16.-18. juni 2016.

Priser og utmerkelser

I 2015 ble flere av senterets forskere tildelt prestisjefylte priser:

Marianne Jakobsen og Synne Stensland ble begge tildelt Solveig og Johan P. Sommers stiftelses pris for fremragende klinisk psykiatrisk forskning, som gis til arbeid gjort innen barne- og ungdomspsykiatri eller psykiatri. Grete Dyb ble vinner av årets Marie Spångberg-pris fra Fond til fremme av kvinnelige legers vitenskapelige innsats.

Tine Jensen mottok formidlingsprisen for 2015 ved Psykologisk institutt, UiO.

Vår stipendiat Jon Magnus Haga deltok i Forsker Grand Prix, og vant delfinalen i Oslo

og fikk representere regionen i den nasjonale finalen i Trondheim.

Samarbeid- nasjonalt og internasjonalt

NKVTS har som forskningssenter en sterk internasjonal orientering, men har også utstrakt samarbeid med institusjoner og organisasjoner nasjonalt.

NKVTS har samarbeid med både Institutt for offentlig rett, Det juridiske fakultet, Institutt for klinisk medisin, Det medisinske fakultet og Psykologisk Institutt, Det samfunnsvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Oslo. 2 forskere har professor II- stillinger og 1 forsker har førsteamanuensis II stilling. I tillegg har 2 professorer ved Psykologisk institutt 20 % -stillinger ved NKVTS. 1 forsker har professor II stilling ved Universitetet i Tromsø.

NKVTS hadde i 2015 14 stipendiat-prosjekter i samarbeid med Universitet i Oslo.

Vi har også samarbeid med Høgskolen i Oslo og Akershus, bl.a. gjennom voldsprogrammet og flyktningforskningen.

I forbindelse med 22.juli-forskningen har vi utstrakt samarbeid med flere miljø – nasjonalt og internasjonalt bl.a. STAMI, OUS, PolitiHøgskolen, samt flere forskningsmiljø i USA og Europa.

Senteret har i 2015 tatt initiativet til å etablerte Nasjonal nettverksgruppe om eldrevold i samarbeid med RVTS Øst.

Vi har i 2015 også samarbeidet med Modum Bad om utvikling av et implementeringsprosjekt om traumebehandling for voksne.

I forbindelse med Reviktimiseringsstudien i voldsprogrammet er det inngått avtalebasert samarbeid med Nationellt Centrum för Kvinnofrid, (NCK), Uppsala universitet.

NKVTS har sekretariatet for det nasjonale Voldtektsforsknings-nettverket. Det arbeides med også å etablere et nordisk nettverk på dette området.

Vi har også samarbeid med ArQ Psychotrauma expert group som er en organisasjon av 9 fagmiljø Nederland. I tillegg inngår vi i ulike europeiske prosjektsamarbeid med bl.a. Universitetet i Ulm, The Centre of Psychotraumatology, Alexander, Krefeld.

En av våre seniorforskere ble høsten 2015 valgt til president for ISTSS (International Society for Traumatic Stress Studies). En annen av våre seniorforskere sitter i styret i ESTSS (European Society for Traumatic Stress Studies). Gjennom disse posisjonene får vi tilgang til et internasjonalt forskningsnettetverk som har stor betydning for utviklingen av senterets faglige profil.

I samarbeid med Queens University, Belfast, var NKVTS arrangør av den første europeiske konferansen om vold i nære relasjoner høsten 2015. <http://www.qub.ac.uk/sites/ECDV2015/>

Når det gjelder flyktninger deltar forskere ved NKVTS aktivt i et nordisk samarbeid gjennom nettverkene NordURM og NordRC, og har fått tildelt 30 millioner NOK i NordForsk-midler til et nordisk forskningsprosjekt om mindreårige flyktninger «Coming of Age in Exile (CAGE)».

EØS-samarbeid Norway Grant

Siden 2012 har NKVTS hatt et samarbeid med Slovakia og Estland omkring kjønnsbasert vold, over EØS-finansieringsmekanismen Norway Grants.

I 2015 har vi samarbeidet med en paraplyorganisasjon for krisesentra i Estland, Estonian Women's Shelters Union (EWSU). Mål for vårt samarbeid har vært å bidra med norsk kompetanse til en serie på fem kompetansehevingskurs (av typen "Train the trainers") for ansatte i estiske krisesentra og

hotline-telefoner. I tillegg har vi vært vertskap for en studietur fra EWSU til Oslo.

Vi har også et faglig samarbeid med et nyopprettet kompetansesenter for bekjempelse av vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep i Bratislava. Prosjektet startet for fullt i 2015 og forskere fra NKVTS har bidratt med kompetanse på flere områder. Dette omfatter bl.a. støtte og rådgivning til utviklingen av omfangsundersøkelser om seksuelle overgrep mot kvinner og av familievold, en kartlegging av politiets arbeid med voldsutsatte kvinner og en kvalitativ studie om barn som følger med mor på krisesenter. I tillegg har NKVTS vært vertskap for en studietur for fem deltakere fra kompetansesenteret i Bratislava. Vi har også deltatt på konferanser, seminarer og arbeidsmøter i Bratislava med kolleger på senteret. Videre har vi bidratt med ad hoc veiledning og støtte.

Doktorgrader

I 2015 hadde NKVTS to stipendiater som disputerte med arbeider basert på data fra NKVTS.

Synne Øien Stensland disputerte ved Medisinsk fakultet, UiO, med avhandlingen "Interpersonal Violence and Health in Adolescents. Violence, sexual abuse and bullying in relation to recurrent headache & overweight, psychosocial & lifestyle factors, in a population-based cohort of adolescents".

Kort fortalt gikk arbeidet ut på å vise hvordan vold, seksuelle overgrep og mobbing påvirker helsen til norsk ungdom.

Mange ungdommer plages av hodepine og overvekt. Noen strever samtidig med psykiske vansker, livsstilsproblemer, vansker i familien, blant venner og frafall fra skolen. Behandling er ofte vanskelig, spesielt ved alvorlige plager eller samtidig psykiske eller

livsstilsproblemer. I avhandlingen ønsket forskerne å finne ut hvorvidt vold, seksuelle overgrep og mobbing kan bidra til migrene, spenningshodepine eller overvekt hos vanlig norsk ungdom.

Fra 2006 - 2008 ble samtlige 10 464 ungdommer i Nord-Trøndelag invitert til å delta i Ung-HUNT3 studien, hvorav 74 % fylte ut spørreskjema om egen fysiske og psykiske helse, sosiale forhold og voldserfaringer, ble veid, målt og intervjuet om hodepine.

Fire av ti ungdommer i studien med ukentlig hodepine eller fedme hadde opplevd en eller flere voldshendelser. Det er omtrent dobbelt så mange som blant ungdom med normal vekt eller uten hodepine. Det var klare sammenhenger mellom voldserfaringer, hodepine og overvekt. Ungdom utsatt for flere typer vold og overgrep strevde med hyppigere og mer alvorlige fysiske helseplager, som ukentlig eller daglig hodepine, migrene, eller fedme. Funn tydet også på at psykiske plager og ensomhet, som er vanlige reaksjoner etter traumatiske hendelser, kan være viktige bindeledd mellom voldserfaringer og fysiske helseplager.

Vold, seksuelle overgrep og mobbing kan bidra til utvikling, vedlikehold eller forverring av hodepine og overvekt hos ungdom.

Ingunn Rangul Askeland disputerte ved Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo med avhandlingen "*Men voluntarily in treatment for violent behavior against a female partner: Who are they? : Violent behavior, childhood exposure to violence, mental health and treatment dropout*".

Studien er den første i Norge som beskriver menn som utøver vold mot partner. Doktorgradsavhandlingen viser at mange menn som utøver vold selv har vært utsatt for vold fra sine foreldre. Mange av mennene har store psykiske problemer.

Studien er gjennomført med menn som har søkt hjelp hos Alternativ til Vold (ATV). Mennene har oppsøkt behandling fordi de utøvere fysisk, psykisk eller seksuell vold mot sin partner.

Resultatene viser at volden ofte er grov. Nesten alle mennene forteller at de har brukt flere former for både fysisk og psykisk vold. Det er få som forteller om seksuell vold i parforholdet.

Seks av ti menn har selv vært utsatt for vold eller vokst opp med vold mellom foreldrene. Mennene har i stor grad psykiske problemer. Syv av ti hadde minst en psykiatrisk diagnose i det de starter i behandling.

Dessverre er det mange menn som ikke fullfører behandling. Det gjelder særlig yngre menn og de med annen etnisk bakgrunn, enn norsk. Bedre innsikt i hvordan en skal møte mennesker fra ulike kulturer kan ivareta flere i behandlingsprosessen.

Vold er blitt definert som et holdnings- og atferdsproblem og er i et samfunnsmessig perspektiv et kriminelt problem. Funnene i denne studien tyder på at vold i stor grad også er knyttet til en rekke underliggende psykiske problemer, ofte med bakgrunn i en oppvekst preget av vold.

Årets aktiviteter og resultater

Her presenteres et utvalg av det arbeidet som har vært utført ved NKVTS i 2015. Presentasjonen dreier seg i hovedsak om de forskningsresultatene som har vært publisert i løpet av året. For full oversikt over aktive prosjekter, henvises det til katalogen bakerst i rapporten.

Vold og overgrep i nære relasjoner

Siden NKVTS startet opp i 2004 har senteret hatt oppgaver knyttet til Regjeringens handlingsplaner mot vold i nære relasjoner.

En del av prosjektene fra tidligere planperioder er videreført i 2014. NKVTS har også flere pågående oppgaver knyttet til *Handlingsplan mot vold i Nære relasjoner. Et liv uten vold (2014-2017)*. Justis- og beredskapsdepartementet (JD) har fra 2014 finansiert et femårig forskningsprogram om vold i nære relasjoner, ved NKVTS kalt «Voldsprogrammet (2014-2019)», med en totalramme på 35 millioner kroner. I tillegg gir HOD 2 millioner NOK per år i fem år til helsemessige undersøkelser av vold. Forskingen i dette programmet omfatter både vold blant voksne og vold som barn og unge utsettes for. Ni prosjekter inngår i programmet og dreier seg bl.a. om omfang og reviktimisering, vold mot eldre, rus, etniske minoriteter, og møtet med hjelpe- og rettsapparatet. Formålet er fremfor alt å oppnå mer kunnskap om hvordan vold i nære relasjoner virker inn på ulike grupper i samfunnet. Datainnsamling er startet opp i de fleste prosjektene.

Gjennom tiltak 18A i Regjeringens handlingsplan har NKVTS fått i oppdrag å etablere og drifte en nettportal om vold i nære relasjoner og voldtekt. Denne portalen har vært planlagt og utviklet i 2015 og står klar for lansering i begynnelsen av 2016. Portalens navn blir dinutvei.no.

Senteret har i tillegg annen omfattende aktivitet på temaområdet vold og overgrep, finansiert over basisbevilgningen og andre, eksterne prosjektbevilgninger.

Vold i barndom og senere utsatthet

I en telefonundersøkelse der 2435 kvinner og 2092 menn i alderen 18–75 deltok, fant forskerne ut at alle former for vold man kan ha opplevd i barndommen ga økt risiko for at man også ble utsatt for vold i voksen alder. Det var 2,2 til 5 ganger så stor sjanse for å bli utsatt for vold som voksen dersom man hadde opplevd vold i barndommen.

10,2 % av kvinnene og 3,5 % av mennene oppgav å ha vært utsatt for seksuelt misbruk i

barndommen. Rundt 5 % oppgav å hva vært utsatt for fysisk vold fra foreldre og 9,4 % av kvinnene og 1,1 av mennene hadde vært utsatt for voldtekt.

Forekomst av angst og depresjon som er assosiert med misbruk hos voksne, økte jo flere former for vold i barndommen personen hadde opplevd. Alle kombinasjoner av vold i barndommen hadde sammenheng med angst/depresjon. Personer som rapporterte om psykisk vold/forsømmelse hadde høyest nivå av angst/depresjon.

Omfangstudie ungdom 16-17 år

På oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet har NKVTS gjennomført en undersøkelse blant norske 16- og 17-åringer om deres volds- og overgrepserfaringer. Deltakerne ble intervjuet på telefon høsten 2013, og resultatene ble publisert i 2015. I alt deltok 1012 jenter og 1050 gutter. I undersøkelsen ble deltakerne stilt konkrete og detaljerte spørsmål om vold og overgrepserfaringer. I tillegg ble de blant annet spurt om levekår, psykisk helse og kontakt med rettsapparat og helsetjeneste. Undersøkelsen avdekket at mange ungdommer hadde vært utsatt for vold eller overgrep, og at de voldsutsatte ungdommene ofte hadde opplevd flere ulike typer vold og overgrep. Det var klare forskjeller mellom jenter og gutter med hensyn til hva slags hendelser og i hvilke relasjoner de var mest utsatt. Gutter hadde størst risiko for å bli utsatt for fysisk vold fra andre enn foresatte, mens seksuelle overgrep i hovedsak rammet jenter.

Mange voldsutsatte unge følte skam og skyld for det som hadde skjedd, og det var en klar overhyppighet av psykiske helseproblemer hos ungdommer som var utsatt for vold og seksuelle overgrep. Mye av volden og overgrepene forble skjult for politi og rettsvesen, og bare en mindre andel av de utsatte hadde søkt hjelp og fått medisinsk behandling etter hendelsene.

Oversikt over eksisterende rutineguider og kartleggingsverktøy for avdekking av vold i nære relasjoner i hjelpeapparatet

Siden vold i nære relasjoner er et alvorlig samfunns- og helseproblem med store konsekvenser for den enkelte utsatte, er det av stor betydning at det offentlige hjelpeapparatet er i stand til å avdekke hvem som utøver eller er utsatt for vold, og å igangsette relevante tiltak.

Som ledd i Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017 «Et liv uten vold» har NKVTS utarbeidet en oversikt over eksisterende rutineguider og kartleggingsverktøy for avdekking av vold i nære relasjoner i hjelpeapparatet.

Oversikten er nyttig for hjelpeapparatet og danner også grunnlag for å vurdere på hvilke områder det er behov for nye rutineguider eller retningslinjer, og viser blant annet mangler knyttet til avdekking av vold mot eldre og omsorgssvikt av barn, samt for avdekking av vold innen psykisk helsevern for barn og voksne.

Politiets møte med voldsutsatte barn

Politiet er ofte usikre på hvordan de skal forholde seg til barn når de rykker ut for å stoppe familievold. Resultatet kan bli at de ikke snakker med barna i det hele tatt. Det kan i verste fall sette disse barna i fare.

Forskere ved NKVTS har intervjuet voldsutsatte barn om deres møte med politiet, og politibetjenter om deres møte med voldsutsatte barn.

Politiets retningslinjer for hvordan de skal forholde seg til voldsutsatte barn er motstridende. I politiets interne fagportal informeres det om at betjentene er viktige ressurspersoner for disse barna. Politiet skal stille åpne spørsmål og være klar over at dette kan være barnets eneste mulighet til å fortelle hvordan de har det.

Samtidig blir politiet i flere rundskriv informert om at de må være forsiktige med

hvordan de snakker med barn. Barn skal helst avhøres av dommere eller spesialtrente etterforskere, og helst slippe å forklare seg mer enn en gang. Ikke minst skal de slippe å «sladre» på foreldre som er til stede i rommet.

For barn som lever med vold i hjemmet, kan møtet med politiet være det første møte med det profesjonelle hjelpeapparatet. Intervjuene med barna viser at det ofte er et stort sprik mellom deres forventninger og det som faktisk skjer når politiet dukker opp. Barn har ofte høye forventninger om at politiet skal ordne opp og redde dem ut av situasjonen. Men i de aller fleste tilfellene hvor politiet tilkalles, roer situasjonen seg. Hvis ingen ønsker å levere en anmeldelse eller ber om hjelp til å komme til et trygt sted, drar politiet ofte igjen uten å gjøre noe av det barna forventer.

Viktig lærdom fra denne studien er at politiet må forsikre seg om at barnet ikke er i fare så snart de er ute av døren. Og dersom ikke barnet er i umiddelbar fare, må politiet allikevel sikre at barnet ikke blir så skuffet over mangelen på handling at han eller hun ikke ringer neste gang det er krise i hjemmet.

Nasjonal alarmtelefon

I Handlingsplanen mot vold i nære relasjoner 2014-2017, fikk NKVTS i oppdrag å utrede behov for å opprette en nasjonal telefon for mennesker som er utsatt for vold i nære relasjoner og voldtekt.

To hovedkilder er lagt til grunn: Norske studier hvor brukere kommer til orde samt intervjuer med ansatte i ti ulike telefontjenester. I tillegg har vi snakket med paraplyorganisasjoner og med ansatte ved fem Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS). Resultatene bygger på analyse av intervjuere og samtaler med øvrige informanter.

Vi finner at det er gode argumenter for å etablere en nasjonal telefon for mennesker med voldsrelaterte erfaringer. I vurderingene har vi lagt stor vekt på

signaler fra brukere. I tillegg har intervjuer med dagens telefontjenester forsterket inntrykket av det er behov for en nasjonal telefontjeneste. Oppgavene i en slik telefontjeneste bør primært avgrenses til å være informasjon om- og formidling til aktuelle lokale tjenester som kan ivareta videre oppfølging.

Men disse vurderingene er ikke uten reserver. Én av flere viktige premisser for at en nasjonal telefontjeneste for voldsutsatte skal fungere som en effektiv ressurs er at kommunikasjonen mellom praksisfelt, webportal og nasjonal telefon fungerer og at nasjonal webportal har oppdaterte opplysninger om instanser i kommunene. Samtidig er det viktig å være oppmerksom på at en nasjonal telefon ikke kan bøte på mangler eller utilstrekkelighet i hjelpetjenestene.

Menn på krisesenter

Vold mot menn fra ektefelle eller partner er et lite utforsket fenomen. Vi vet imidlertid at også menn utsettes for slik vold, til tross for at den mest alvorlige, gjentatte og grove volden hovedsakelig rammer kvinner. I forbindelse med lovfesting av krisesentertilbudet fra januar 2010 fikk også menn lovfestet adgang til krisesentrene. Vi har spurt menn som har brukt, eller bodd på, krisesentrene om hvordan de har opplevd hjelpen de har fått. Studien viser blant annet at det er en rekke likheter mellom menns og kvinners tanke- og handlemåter når de rammes av vold fra sin partner. Faktorer som frykt for mer vold, skam, engstelse for hvordan det skal gå med barna, varme følelser for den som anvender vold osv. går igjen både i menns og kvinners fortellinger om livet med volden. For de fleste av mennene fremsto imidlertid ikke krisesentrene som en mulig hjelpeinstans. Gjennomgående forteller også mennene i studien om en følelse kvinner i samme situasjon sjelden setter ord på, nemlig redselen for ikke å bli trodd når de forteller om volden til noen. Forskning viser

eksempelvis at menn ofte har problemer med å få forståelse for det de utsettes for i kontakten med politiet. Mennene vi intervjuet var i det store og hele svært fornøyde med hjelpen de fikk på krisesentrene, og det er grunnlag for å si at menn som utsettes for vold fra ektefelle eller partner kan ha like stort utbytte av hjelpen krisesentrene gir, som kvinner i tilsvarende situasjoner.

Barn utsatt for vold, intervju av barn

For å lære mer om hvilken kompetanse små barn som bor med mødre sine på krisesentre har for å delta i kvalitative forskningsintervjuer, har forskere ved NKVTS intervjuet sju barn i alderen 4-7 år og analysert deres verbale og ikke-verbale handlinger. Forskerne tok utgangspunkt i en modell som opprinnelig ble utviklet for å beskrive samhandling mellom spedbarn og mødre deres. Analysen viser at de små barna var i stand til ikke bare å kommunisere viktige aspekter ved hva det betyr for et barn å leve i en familie hvor det foregår mishandling. De kunne også regulere, begrense og ta ledelsen i intervjuet. Disse funnene viser hvor viktig det er å inkludere også små barn i forskning, og å utfordre tatt-for-gitte ideer om voksnes maktposisjon overfor barns hjelpeløshet.

Katastrofer, terror og stressmestring

NKVTS driver omfattende forskning på området katastrofer og stressmestring. Den største innsatsen på dette området har også i 2015 vært forskningen etter terrorangrepene den 22. juli 2011, hvor NKVTS har igangsatt et eget forskningsprogram. I 2015 er det levert 11 publikasjoner fra prosjekter tilknyttet programmet. Totalt har det så langt kommet 29 publikasjoner fra programmet.

Utøya

Høsten 2011 startet NKVTS en omfattende studie om opplevelsene og reaksjonene til de som var på Utøya 22. juli og foreldrene deres.

Det har til nå blitt gjennomført tre intervjurunder. Disse ble gjennomført henholdsvis i tidsrommet 4-5 måneder, 14-15 måneder og 30-31 måneder etter hendelsen. Alle de som var på øya den 22. juli 2011 og deres foreldre ble invitert til å delta i studien. De som deltok på første og andre intervjurunde ble invitert til å delta på tredje intervjurunde.

Den tredje intervjurunden var det med 261 deltakere. I tillegg var fem personer som hadde vært på landsiden med i studien. Gjennomsnittsalderen her var i underkant av 23 år og det var tilnærmet jevn kjønnsfordeling. Det var 377 foreldre/omsorgsgivere som deltok i den tredje intervjurunden.

Studien har så langt avdekket at de som var direkte berørt av hendelsene på Utøya i lang tid har hatt betydelige psykiske reaksjoner på hendelsen og de utfordringer de møtte i etterkant. Disse reaksjonene utløste behov for hjelpetiltak over flere år, både fra kommunehelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten. Nivået av reaksjoner og behov for tiltak har avtatt over tid, men nivået av psykiske helseproblemer ligger langt over det som er forventet i befolkningen for øvrig. Prestasjoner i skole/studier er blitt betydelig påvirket av den situasjonen de unge har vært i.

I denne vanskelige tiden har sosial støtte fra familie og venner bidratt til å lindre plagene, selv om mange også vegrer seg for å belaste de nærmeste for mye. Hjelpeapparatet har også hatt en stor utfordring i å skulle hjelpe familier etter hendelsene.

Utøyastudien arbeider med å fremskaffe mer kunnskap fra innsamlet data, særlig om hjelpetiltakene og helsetilstand over tid for både de som overlevde og foreldrene.

For å kunne organisere helsetjenester effektivt etter terrorangrep, er det svært viktig å få innsikt i hvordan overlevende bruker helsetjenestene. I etterkant av masseskytingen på Utøya i 2011, ble et

proaktivt hjelpeprogram lansert for å sikre at behov for hjelp ble møtt. Alle overlevende mottok helsetjenester i de første fem månedene.

281 av de overlevende har latt seg intervjuet om bruk av helsetjenester 4-5 og 14-15 måneder etter angrepet. 95 % rapporterte om kontakt med helsetjenester ved andre målingspunkt. 254 (90,4 %) av disse hadde hatt kontakt med primærhelsetjenester, og 192 (68,3 %) med psykiske helsetjenester.

Den høye bruken av både primære og sekundære helsetjenester blant unge overlevende 5-15 måneder etter angrepet understreker hvor viktig det er å tildele ressurser for å møte det økte kravet for tjenester over en lengre periode. Resultatene understreker videre behovet for å adressere somatiske symptomer hos katastrofeofre som mottar psykiske helsetjenester.

Barns forståelse av katastrofer og det pedagogiske mulighetsrom for læring og danning

Barn i skolealder har begrensede ressurser for å håndtere det å bli eksponert for intens mediedekning av terroristangrep. Denne studien ser på hvordan elever skaper mening av sine indirekte, mediekommuniserte møter med en spesifikk terroristhandling i Norge. Kvalitative dybdeintervjuer om terrorangrepet 22. juli 2011 ble gjort med 54 elever mellom 6 og 8 år gamle. Sju måneder etter angrepet hadde de fleste av barna fortsatt ubesvarte spørsmål basert på mer eller mindre korrekt kunnskap om hendelsene, og de var fortsatt redde. Det ser ut til at barna har fått informasjon hovedsakelig fra media og jevnaldrende, ikke fra foreldre eller lærere. Barnas fortellinger var preget av en del detaljerte fakta, av begrenset forståelse og var iblandet en høy grad av fiksjon. Barnas ideer om hendelsene var dermed uegnet for å gjenopprette ro og trykkløshet. Eksempler viser hvordan lærerstyrte fellesaktiviteter med barn som håndterer

kriser kan være en måte å skape mening gjennom å stimulere samtaler og refleksjoner. Det ser ut til at en proaktiv lærerrolle kan være anbefalt.

Det er også gjort intervjuer med 30 lærere som høsten 2011 tok imot elever etter terrorangrepet og massedrapene i Norge 22. juli. Ved skolestart fikk lærerne i oppdrag av skolemyndighetene å gjenreise elevenes opplevelse av trykkløshet. Det ble anbefalt å markere terroren og massedrapene på alle klassetrinn og å følge elevene opp i tiden fremover.

Det var store variasjoner med i hvordan lærerne tilrettela for undervisning og danning. Manglende eller utydelig mandat fra lokal skoleledelse, lærernes sterke emosjonelle reaksjoner på terroren, manglende kunnskap om elevenes sårbarhet og manglende avklaring vedrørende lærerens pedagogiske rolle, ser ut til å ha betydning for hva lærerne foretok seg i klasserommet.

Psykososiale konsekvenser av minnesmerke

NKVTS fikk i oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet å undersøke

Psykososiale konsekvenser av etablering av et nasjonalt minnesmerke for angrepet på Utøya 22. juli 2011, på Sørbråten i Hole kommune. Vi skulle undersøke om det planlagte minnesmerke kan medføre negative psykososiale virkninger for beboere i nærmiljøet.

For å svare på det har vi sett nærmere på litteraturen rundt opprettelsen av minnesteder etter sammenlignbare hendelser andre steder. I tillegg er et utvalg av beboere fra området rundt Utøya intervjuet.

Hovedfunnene i undersøkelsen er at lokalmiljøet der vi bor er viktig for vår historie og identitet. Hvis det gjennomføres drastiske endringer i miljøet, uten en prosess som

involverer alle berørte av etablering av et minnesmerke, kan det føre til motsetninger mellom de ulike parter. De som tar initiativ til etablering har et særskilt ansvar for å etablere en god prosess der alle blir hørt. En manglende involvering kan i sin tur lede til ulike psykososiale konsekvenser. Slike psykososiale konsekvenser kan allerede i dag observeres hos de som bor på Sørbråten.

Regjeringskvartalet

Lederstøtte

Vår forskning på de ansatte i Regjeringskvartalet i etterkant av terroren 22.juli 2011, viser blant annet at arbeidsmiljøet, spesielt støtte fra nærmeste leder, har betydning for hvordan de ansatte har det etter en katastrofe som 22. juli. Et godt arbeidsmiljø reduserer plager hos de ansatte. Det vil si at de som opplevde et positivt arbeidsmiljø og mye støtte fra leder også opplevde mindre grad av psykiske plager, som for eksempel å føle seg engstelig, matt, anspent, nedtrykt eller ha søvnproblemer. Samtidig er det slik at de som ikke opplevde at arbeidsmiljøet og lederen var støttende, opplevde mer psykiske plager.

Tidligere studier har vist at det å være i direkte nærhet til en katastrofe, er en av de viktigste faktorene med størst betydning for psykiske plager etter en slik hendelse. Denne studien bekrefter det funnet, men viser også at betydningen av støtte fra leder ser ut til å være like stor som betydningen av å ha være i bygningene da bombeangrepet skjedde. Det kan bety at arbeidsplasser som er flinke til gi informasjon om hva som skjer, lage forutsigbarhet, i arbeidsoppgaver for eksempel, og å ta vare på sine ansatte etter for eksempel terror, ulykker eller bare generelt når folk opplever vanskelige ting i livene sine, kan bidra positivt til sine ansattes psykiske helse.

Lederstil og psykisk helse

Forskning på ansatte i regjeringskvartalet viser at det er en sammenheng mellom redusert psykisk helse og å oppleve dårlig ledelse. Over lang tid viser det seg også at de som sliter synes at sjefens lederstil blir verre og verre. Prosjektet «Helse, trivsel og arbeidsmiljø etter 22/7» ser blant annet på psykisk helse hos dem som var ansatt i regjeringskvartalet under terroraksjonen i 2011. I denne studien ser forskerne på symptomer på psykisk stress som angst og depresjon. Forskerne antok at ledes rolle ble ekstra viktig i perioden etter angrepet, blant annet fordi de kan bidra til å gjenoppbygge trygghet og tillit. Hypotesen var at de som opplevde å ha en støttende leder etter 10 måneder, ville ha bedre psykisk helse etter 22 måneder enn dem som ikke opplevde dette; at sammenhengen over tid gikk fra leder til helse. Forskerne fant imidlertid at sammenhengen var motsatt. Analysene ga ingen indikasjoner på om det at en leder oppleves som støttende, rettferdig, bemyndigende eller laissez-faire har noen betydning for de ansattes psykiske helse over tid. Derimot fant de at var at personer med dårlig psykisk helse opplever sin leder som mindre rettferdig og bemyndigende over tid. Forskingen viser at de som opplever positiv ledelse samtidig også har god psykisk helse. Men det ser ikke ut til at det er en langtidseffekt av lederstil målt for et år siden, når lederstilen målt nå er tatt hensyn til. Det hjelper altså ikke at sjefen var bra for et år siden, hvis han eller hun ikke er bra hele tiden. Her trengs det mer forskning som kan kaste lys over hvordan ledelse og andre arbeidsmiljøfaktorer henger sammen med de ansattes psykisk helse. Et viktig spørsmål er: Hvordan virker egenskaper ved de ansatte, lederen og hele organisasjonsmiljøet sammen i å skape gode betingelser for positiv psykisk helse for alle som jobber på et arbeidssted?

Trygghet på jobb

I vår forskning på de ansatte i Regjeringskvartalet etter 22.juli, har vi også sett på hvilken betydning det har å være til stede på jobb når arbeidsplassen blir utsatt for et terrorangrep, for følelsen av opplevd trygghet og trussel på jobb i ettertid.

Av svarene fra 1881 ansatte i 14 departementer var det 198 som oppgav at de var til stede på jobb da bomben eksploderte i regjeringskvartalet 22. juli 2011. Analyser viste at de som var til stede på jobb, 9-10 måneder etterpå følte seg mindre trygge og mer truet på jobb, enn kontrollgruppen som ikke var på jobb den dagen. Det gav grunn til å tro at det å være tett på et terrorangrep, i seg selv kunne føre til redusert trygghetsfølelse. Men når dataanalysene ble kontrollert for betydningen av å ha posttraumatisk stresslidelse (PTSD), viste det seg at det ikke var tilstedeværelse på jobb den dagen som utgjorde forskjellen. Det var det å ha PTSD, som var sterkt forbundet både med opplevd trussel og opplevd trygghet. Selv om flere av dem som var på jobb, enn dem som ikke var på jobb da bomben eksploderte, var plaget av PTSD 9-10 måneder etterpå, var også noen av dem som ikke var på jobb plaget av PTSD. Og ikke alle som var til stede under eksplosjonen var plaget av PTSD. Forskernes analyser viste at sammenhengen mellom utrygghet og PTSD, var sterkere enn sammenhengen mellom utrygghet og tilstedeværelse. Analysene viste også at det var små forskjeller i hvordan kvinner og menn reagerte. Kvinnene følte seg mindre sikre på jobb enn mennene, men fryktet samtidig i mindre grad at et nytt terrorangrep ville ramme deres arbeidsplass. Alder spilte også en rolle. De eldre arbeidstakerne hadde mindre tilbøyelighet til å frykte at et nytt terrorangrep ville ramme. Men alder hadde ingen påvirkning på følelsen av trygghet. Høyere utdannede fryktet i mindre grad et nytt angrep og følte seg

tryggere på jobb enn dem med lavere utdanning. Personer med lederansvar følte seg tryggere enn dem uten. Noen av myndighetenes respons på et terrorangrep, for å motvirke den reduserte følelsen av trygghet og økte trusselfølelsen, er å sette inn nye sikkerhetstiltak. Men disse funnene tyder på at for personer med PTSD er opplevd trygghet på jobb kanskje like avhengig av at de får behandling for dette.

PTSD blant dem som ikke var på jobb

Med bakgrunn i kunnskapen om at ansatte som ikke var på jobb i Regjeringskvartalet 22. juli 2011 kan være like preget av terrorangrepet som dem som var på jobb da bomben gikk av, ønsket forskerne å se nærmere på om det var forskjell i hvilke symptomer de to gruppene rapporterte og hvordan de oppgav å fungere i hverdagen.

24 prosent av dem som fysisk var til stede på jobb den dagen bomben gikk av, utviklet posttraumatisk stresslidelse (PTSD). Tilsvarende tall for dem som ikke var til stede, var fire prosent.

PTSD kan deles i fire grupper, kalt symptomklustre: unngåelseatferd, påtrengende minner, følelsesmessig nummenhet, og overaktivering. Eksempler kan være gjentatte, ubehagelige minner eller drømmer om hendelsen, og /eller fysiske reaksjoner i tilknytning til slike minner, vanskeligheter med å huske detaljer ved hendelsen, vanskeligheter med å sove, følelser av ikke å kjenne varme følelser for dem som står en nær, konsentrasjonsvansker mv.

Resultatene i denne undersøkelsen viste at personer som hadde utviklet PTSD rapporterte tilsvarende skårer i alle symptomklustrene cirka ett år etter angrepet, uavhengig av eksponeringen de var blitt utsatt for. Forskerne fant ikke tydelige symptomprofiler som kunne skille de direkte eksponerte fra de indirekte eksponerte.

Analysen av svarene i spørreskjemaer viser at både direkte og indirekte eksponerte personer med PTSD, rapporterte tilsvarende nivå av generelt funksjonstap. Det var imidlertid forskjell på hva som bidro til funksjonstapet. De som var til stede under bombeangrepet, oppgav at alle de fire symptomklustrene bidro. De som derimot ikke var til stede, men også hadde PTSD, opplevde i hovedsak funksjonstap på grunn av følelsesmessig nummenhet.

Forskerne mener dette er viktig kunnskap å ta med seg når man planlegger beredskap og tiltak som skal settes inn etter et terrorangrep. Selv om det er en relativt liten andel indirekte eksponerte som utvikler PTSD og funksjonsnedsettelse, kan de i absolutte tall være flere enn de direkte eksponerte.

Posttraumatisk vekst

Mange av de ansatte i regjeringskvartalet opplevde seg sterkere og mer fornøyde med livet etter 22. juli-terroren. For noen av disse er opplevelsen av vekst forbundet med stressreaksjoner. Vi har analysert materiale fra tre datainnsamlinger blant de ansatte i regjeringskvartalet i etterkant av terrorangrepet den 22. juli 2011. Materialet viser tydelige spor av det forskerne kaller posttraumatisk vekst. Forskerne ønsket å se nærmere på om det er ulike grupperinger av mennesker som opplever forskjellige mønstre av posttraumatiske reaksjoner. Tre mønstre utmerker seg i dette materialet:

- En gruppe opplevde verken posttraumatisk stress eller vekst. Mange av disse var heller ikke til stede i regjeringskvartalet da bombeangrepet skjedde.
- En gruppe opplevde høyt nivå av posttraumatisk stress. De fleste av disse rapporterte samtidig at de opplevde å ha vokst på opplevelsen, spesielt når det gjelder det å sette mer pris på andre mennesker og livet generelt.

- En stor gruppe opplevde lavt nivå av posttraumatisk stress, men likevel et høyt nivå av posttraumatisk vekst.

Den siste representerer det vanligste reaksjonsmønsteret. Omtrent 75 prosent av dem som var til stede under bombeangrepet og rundt 40 prosent av dem som ikke var til stede rapporterte et slikt mønster. Det å oppleve posttraumatisk vekst betyr ikke nødvendigvis at personen har vokst helt objektivt som menneske. Derimot kan det bety at enkelte mennesker klarer å se positive aspekter ved vonde og vanskelige hendelser. Forskerne tror at det å oppleve posttraumatisk vekst kanskje er en type mestringsmekanisme som noen, men ikke alle, bruker. Etter terrorhendelser, der mennesker er kollektivt eksponert for en traumatisk hendelse, er det ganske vanlig å oppleve at det også finnes positive ting oppi alt det tragiske som har skjedd. Kollektiv eksponering for terror kan gjøre at samfunnets ressurser mobiliseres. Når folk ser at det fungerer og at mennesker yter sitt ytterste for å få samfunnet til å gå rundt, kan vi bli minnet på hvor godt rustet både samfunnet generelt og enkeltmennesker er til å tåle negative hendelser. Men det er ikke slik at du må oppleve vekst for å klare deg godt etterpå. Det kan gå fint både med dem som opplever vekst og med dem som ikke gjør det.

Etterlatte etter tsunamien i 2004

NKVTS samlet inn en omfattende mengde data i etterkant av tsunamien som rammet Sørøst Asia romjulen 2004. Analyser av og publisering basert på disse dataene ble også foretatt i 2015. En artikkel viser at nesten fire av ti etterlatte etter tsunamien i 2004 slet med alvorlige depresjoner, angst og posttraumatiske stresslidelser seks år etter katastrofen. Over 220 000 mennesker mistet livet da en flodbølge traff kysten av Sørøst-

Asia 26. desember 2004. 84 av de omkomne var nordmenn på ferie og 26 av disse var barn. Forskere har fulgt noen av de etterlatte og blant annet studert deres psykiske helse i flere år etter katastrofen. To år etter katastrofen deltok 111 etterlatte mellom 18 og 80 år i et strukturert diagnostisk intervju-prosjekt. 94 av disse deltok også ved et tilsvarende intervju seks år etter katastrofen. Forskerne fant ingen særlig endring i den psykiske helsen fra måletidspunktet to år etter til seks år etter. Det kan bety at vansker med den mentale helsen stabiliserer seg etter omtrent to år. Det er vanlig å reagere både med sorg, angst og depresjon når noen som står en nær dør. Men hvis man mer enn seks måneder etter dødsfallet fortsatt strever med separasjonsangst, intens lengsel etter den døde, har vansker med å akseptere dødsfallet, er overopptatt med den døde og ikke kommer seg videre i livet, kan det kvalifisere til en forlenget sorg-diagnose. Omtrent 10-15 prosent av etterlatte får denne diagnosen, men den forekommer langt hyppigere etter tap av barn, og/eller ved plutselig, voldsom død. Seks år etter tsunamien, hadde 36 prosent av de etterlatte som deltok i studien en psykiatrisk diagnose relatert til katastrofen. Halvparten av disse hadde to diagnoser eller flere. Den vanligste diagnosen var forlenget sorg.

Når man deler gruppen etterlatte i to, der personene i den ene gruppen selv ble eksponert for tsunamien og nesten alle hadde opplevd alvorlig fare for eget liv, og personene i den andre gruppen ikke selv var direkte eksponert for katastrofen, er det betydelige forskjeller i den psykiske helsen. Både angst-, depresjons- og posttraumatiske stresslidelser forekom vesentlig oftere i gruppen som var direkte eksponert. Hele 43 prosent av dem som var direkte eksponert var ikke i full jobb seks år etter, mens det blant

dem som ikke var direkte eksponert kun var ni prosent som ikke var i jobb.

Tvungen migrasjon og flyktningehelse

Skolens betydning for enslige mindreårige asylsøkere

NKVTS har i 2015 publisert flere artikler om psykisk helse og psykososial fungering hos enslige mindreårige asylsøkere. Blant annet har forskere ved NKVTS utforsket skolens rolle når det gjelder å støtte enslige mindreårige flyktninger. Når flyktninger bosettes gjennomgår de kritiske overganger med tanke på sosialisering, integrering og rehabilitering. Et kvalitativt forskningsprosjekt med feltarbeid på fire ungdomsskoler i Norge, og intervjuer med studenter og lærere, finner at den psykososiale støtten som gis av skoler er tilfeldig og mangler samordnet innsats fra relevante fagfolk. Å gjøre skoler kompetente til å håndtere flyktninger krever blant annet økt samarbeid med tanke på psykososial støtte, og skolebaserte intervensjoner som en integrert del av utdanningspolicy og praksis.

Enslige mindreårige asylsøkere

En undersøkelse av forholdene de enslige mindreårige asylsøkerne flyktet fra, viser at mange enslige mindreårige flyktninger har vært utsatt for vold i familien eller på skolen før de flyktet fra hjemlandet. 70 flyktningbarn som kom alene til Norge før fylte 15 år er intervjuet. 34 av barna fortalte under intervjuet uoppfordret om voldsopplevelser i familie eller skole i opprinnelseslandet. Mange av dem fortalte om brutal vold. Disse barna oppfyller ikke nødvendigvis kriteriene for posttraumatisk stresslidelse (PTSD), men de kan allikevel lide under komplekse traumatisering, det vil si spesielt alvorlige konsekvenser av gjentatt vold, overgrep eller grov omsorgssvikt som skjer tidlig i livet og fra nære omsorgspersoner. De kan blant annet

slite med mellommenneskelige relasjoner og ha problemer med oppmerksomhet, søvn og temperament.

Barn som utsettes for vold fra egne foreldre kan også i mange tilfeller selv ta på seg skylden for volden. Det kan være svært skadelig for barnets psykiske helse hvis man får et selvbilde som sier at man er et dårlig menneske.

Mange av barna fortalte også om svært brutal vold fra lærerne på skolen. Når det gjelder vold på skolen legger barna i liten grad skylden på seg selv, men forklarer volden med situasjonsavhengige forhold.

Det er svært viktig at slike opplevelser kartlegges og følges opp når enslige mindreårige kommer til Norge. Man må i mottaksapparatet være oppmerksom på at i tillegg til krigs- og fluktopplevelser har sannsynligvis mange flyktninger andre vonde opplevelser som kan føre til kompleks traumatisering. Dette kan få utløp på en rekke måter uten at personen nødvendigvis fyller diagnosen for PTSD. Asylmottak, omsorgssentre for mindreårige flyktninger og skolene bør få økt kunnskap om kompleks traumatisering.

I en annen undersøkelse, der enslige mindreårige asylsøkere i alderen 10-16 år (81 % gutter) fra 14 land (63 % Asia; 36 % Afrika) ble intervjuet seks måneder etter ankomst til Norge, rapporterte deltakerne gjennomsnittlig om 5,5 alvorlige livshendelser.

68 % av barna hadde opplevd dødsfall hos en som sto dem nær, 63 % hadde vært vitne til vold, 62 % hadde opplevd krig.

De mest utbredte symptomene:

Over halvparten hadde posttraumatiske stresslidelse, tre av ti hadde angstsymptomer og to av ti hadde symptomer på depresjon.

Det var en sammenheng mellom antall alvorlige livshendelser og forekomst av PTSD,

av depresjon og av angstsymptomer, men ikke av ytre symptomer. Forskerne fant ingen sammenheng mellom symptomer og kjønn eller alder. Resultatene bekrefter at mange enslige mindreårige asylsøkere har opplevd ikke bare krigsrelaterte traumer, men også har hatt alvorlig motgang i livet også på en rekke andre områder. Det kan derfor være nyttig å foreta en tidlig vurdering av denne gruppen barn, for å vurdere behovet for behandling eller andre psykososiale intervensjoner.

Traumatiske barndomserfaringer blant voksne flyktninger i terapi

Prosjektet «Behandling og rehabilitering av traumatiserte flyktninger» publiserte i 2015 en artikkel som viser at voksne flyktninger som går til behandling innen psykisk helsevern i Norge, er sterkere preget av traumatiske barndomserfaringer, enn av krigs- og torturtraumer.

54 voksne pasienter med flyktningebakgrunn fra 15 ulike land, var alle tatt inn til behandling grunnet psykiske problemer knyttet til krigserfaringer. I gjennomsnitt hadde deltakerne opplevd 16 ulike typer traumatiske hendelser knyttet til krig, forfølgelse og tortur, og fem ulike typer barndomstraumer, som tap av omsorgspersoner, alvorlig sykdom og ulykker, og vold innad i, eller utenfor familien.

Forskerne fant ut at ulike negative livshendelser gav ulike reaksjoner. For eksempel var barndomstraumer sterkere forbundet med kroppslig hyperaktivering og uro, søvnproblemer, vansker med å regulere følelser, og generell livskvalitet, mens krigstraumer gav mest gjenopplevessymptomer.

Internasjonale studier viser at pasienter med flyktningebakgrunn har dårligere bedringsprosent enn andre pasienter i psykisk helsevern. Forskere har ikke tidligere funnet

faktorer som forklarer hvorfor noen blir bedre og mange ikke opplever bedring etter terapi. Denne studien tyder på at en medvirkende årsak kan være at noen pasienter har flere tidlige traumer som har vanskeliggjort deres evne til å takle senere traumer og utfordringer i eksil.

Selv om både barndomstraumer og krigstraumer har stor påvirkning på psykisk helse, viste det seg at barndomstraumene hadde sterkere sammenheng med psykisk helse og livskvalitet ved behandlingsstart, enn krigstraumer og menneskerettighetsbrudd som pasientene opplevde før og under flukten fra hjemlandet sitt.

Selv om også kulturforskjeller og språkbarrierer gjør behandling av flyktningepasienter vanskeligere, mener forskerne at et ensidig fokus på krigs- og fluktraumer kan være én av flere årsaker til at mange i denne gruppen pasienter ikke bedres vesentlig gjennom behandlingen. Det er derfor viktig at man i psykisk helsevern kartlegger barndomstraumer og tidlige erfaringer, både gode og vonde, også hos flyktningepasienter som henvises på grunn av psykiske problemer knyttet til krig og tortur.

Forståelse av omgivelser

Det samme forskningsprosjektet påviste at sterkt traumatiserte mennesker med god evne til å se verden slik andre ser den, raskere blir friske enn traumatiserte som ikke klarer å tolke omgivelsene riktig.

Svekket realitetsorientering var knyttet til flere psykiske problemer og dårligere livskvalitet. Videre ble personer med PTSD og tilstrekkelig realitetsorientering bedre i løpet av det første året med behandling. Bedringen besto etter tre år. Personer med svekket realitetsorientering ble derimot dårligere gjennom det første året. De fikk en svak bedring gjennom de to neste årene, slik at de etter tre år så vidt var tilbake til utgangspunktet.

Resultatet av denne studien tyder på at traumatiserte flyktninger med svekket realitetsorientering trenger spesifikke behandlingsopplegg. Forskning må gå over lange nok perioder til at man er sikre på å fange opp endring som kommer etter hvert.

Målet med denne studien var å undersøke forholdet av komponentene i Rorschach Inkblot-metoden (RIM), som er traumerespons og realitetstesting, med mål på angst, depresjon, posttraumatisk stress, livskvalitet, arbeidsdeltakelse og språkferdigheter i det nye landet.

Den svekkede realitetsorienteringen som ble fanget opp i RIM, hovedsakelig av en perseptuell karakter, blir ikke nødvendigvis fanget opp av diagnoseintervjuer og selvrappotering. RIM ser derfor ut til å være et egnet verktøy for å kartlegge denne pasientgruppen.

Behandlingsforskning

Barn i behandling og foreldres reaksjoner

Når barn kommer i behandling etter traumatiske hendelser, bør terapeuter kartlegge foreldrenes reaksjoner, viser vår forskning. Vi har testet spørreskjemaet Parent Emotional Reaction Questionnaire (PERQ), for bruk i behandling. Skjemaet kartlegger omsorgsgiveres følelser knyttet til barnas traumatiske opplevelser.

Slik kartlegging er viktig både fordi foreldrene selv sliter med mange vonde følelser som må bearbeides, og fordi disse følelsene kan påvirke hvordan foreldrene møter barna sine.

120 omsorgspersoner fylte ut PERQ-skjemaet ved oppstart av barnets behandling. De fleste fylte ut på nytt etter at behandlingen var avsluttet. Foreldrene i studien delte seg i tre ulike hovedgrupper av følelser i forhold til barnets traume: uro, skyld og skam. Det som slo høyest ut på skalaen, var uro. Dette dekker blant annet tristhet, konsentrasjonsvansker,

gråt, grubling og kroppslige symptomer som hodepine og søvnproblemer. De to andre kategoriene som fikk stort utslag, skyld og skam, blir ofte ansett som selvbevisste følelser, og de er knyttet til moral. Skyldfølelse knyttes ofte til en handling, noe man har gjort eller ikke gjort, og som kan rettes opp i. Det er en følelse som kan føre til at man forsøker å reparere det som har gått galt, for eksempel ved å be om unnskyldning. Foreldre som føler skyld vil ofte kontakte hjelpeapparatet. Skam er knyttet til noe man er og er en mer sosial følelse enn skyld: Hva tenker andre om meg nå? Dette kan lett føre til en unnvikende atferd fordi man ønsker å skjule det som har skjedd for omverdenen. Dette er spesielt alvorlig med tanke på barns traumatiske opplevelser fordi foreldres skamfølelse kan føre til at de ikke oppsøker hjelpeapparatet på vegne av barnet. Så langt forskerne kjenner til, finnes det ikke andre skjemaer som kartlegger foreldres følelser i tilknytning til egne barns traumer. De konkluderer med at dette skjemaet er nyttig for kartlegging av foreldres følelser.

Relasjon mellom ungdom og terapeut

Ungdommer som har vært utsatt for traumer blir fortore friske hvis de trives med terapeuten og den behandlingen de får, at den terapeutiske alliansen er god. Men terapeutene er ofte dårlige til å vurdere hva barna føler.

Det er vanlig å definere den terapeutiske alliansen som et fenomen bestående av to faktorer:

- det emosjonelle båndet, altså hvor godt ungdommen liker terapeuten
- hvordan klienten jobber med oppgavene som gis som del av

behandlingen, og om hun eller han er enig i at dette er gode oppgaver.

Denne studien viste at ungdommene ikke skiller mellom det emosjonelle båndet og enighet om oppgavene, men at de i stedet ser disse faktorene under ett og oppfatter alliansen som enten positiv eller negativ.

Dette forstår forskerne som at det ikke holder at terapeutene er hyggelig og grei for å skape en god allianse. Man må også tilby en behandling og oppgaver som gir mening for ungdommene.

Forskerne har undersøkt hvordan klienten vurderer forholdet til terapeuten sin, og koblet dette til informasjon om hvordan den samme terapeuten tror at ungdommen vurderer forholdet. De fant at terapeutene er langt fra så gode til å oppfatte hva ungdommen syns om alliansen som de ofte tror.

I tråd med tidligere studier finner forskerne at når ungdommene rapporterer om en god allianse, er det et signal om at de vil bli friskere i løpet av behandlingstiden. Men når terapeutene mener at alliansen er god, er det ikke alltid i samsvar med det ungdommen mener. Det er dermed ikke gitt at klienten blir friskere selv om terapeuten mener alliansen er god.

Resultatene fra undersøkelsen viser at terapeuten ofte tror at ungdommene er mindre fornøyde enn de faktisk er.

Det at terapeuter ofte mistolker hvor fornøyde klientene er med behandlingen stemmer overens med tidligere forskningsfunn. At de heller ikke kan forutsi hvem som blir bedre av behandlingen er derimot nytt.

Organisasjon

Direktør: Inger Elise Birkeland			
Administrativ stab			
Leder: Kine Lundhagen Hesselroth			
Anne Lie Andreassen	HMS rådgiver	50	Psykiatrisk sykepleier
Ida Karin Håbrekke	Økonomiansvarlig	70	Adjunkt/bedrifts.øk
Inger-Lise Johnsrud	Sekretær	100	
Kine Lundhagen Hesselroth	Administrasjonssjef	100	Økonomi, administrasjon og ledelse
Leobardo Ramirez	Administrasjonskonsu	100	Sivøk.
Stab for formidling og undervisning			
Leder: Geir Borgen			
Geir Borgen	Formidlingsleder	100	Cand.med. (spes i pediatri)
Runhild Grønlie	Kommunikasjonsrådgiver	100	Cand.mag.
Anne Lie Andreassen	koordinator	50	psykiatrisk sykepleie
Hege Eriksen Oswald	Spesialbibliotekar	100	Cand. mag. og spesialbibliotekar
Heidi Elisabeth Sandnes	Kommunikasjonsrådgiver	100	cand. polit.
Kristin Aasmundsen	Redaksjonsmedarbeider portal	55	
Lene Gunhild Østby	forsker II	50	Sosionom, kriminolog
Lisa Arntzen	Prosjektmedarbeider portal	50	Sosionom
Forskningsstab			
Leder: Arnfinn Jomar Andersen			
Anna Birgitte Mørck	Forskningsrådgiver	100	Hovedfag sosialantropologi
Arnfinn J. Andersen	forskningsleder	100	Dr.polit.(sosiologi)
Knut Gythfeldt	Forskningsrådgiver	100	Master, samfsgeografi
Tore Indregard	It-rådgiver	100	Cand. Polit.(antropologi)
Tore Wentzel-Larsen	Forsker II	50	cand. real.
Seksjon for barn og unge			
Leder: Mona Iren Hauge			

Ane-Marthe Solheim Skar	Forsker II	100	Ph.d.(psykologi)
Anne Edith Ring	Prosjektmedarbeider	25	
Carolina Øverlien	Forsker II	20	Fil. dr. (sosiologi)
Catharina Borchgrevink	Prosjektmedarbeider	100	Master
Cecilie Ursin Skagemo	Psykologspesialist	100	Cand.psychol.
Else Merete Fagermoen	Psykologspesialist	100	Cand.psychol.
Gertrud Moen	Psykologspesialist	100	psykologspesialist
Gertrud Sofie Hafstad	Forsker II	100	Ph.d (psykologi)
Grete Dyb	Forsker II	100	Dr. med.(barnepsykiatri)
Gry Kristina Husebø	Psykologspesialist	50	Cand.psychol.
Helene Flood Aakvaag	Stipendiat	100	Cand.psychol.
Ida Frugård Strøm	Forsker II	100	Ph.D
Ingvild Bergom Lunde	Stipendiat	100	Master international community health
Jon Magnus Haga	Stipendiat	100	Cand.med.
Jon-Håkon Schultz	Forsker I	100	dr. polit
Kristin Alve Glad	Prosjektmedarbeider	100	Cand. Psychol.
Kristin Skjørten	Forsker I	100	Dr. philos. (kriminologi)
Lene Beate Granly	Psykologspesialist	100	Cand.psychol.
Linda Holen Moen	Prosjektmedarbeider	100	Master
Lisa Govasli Nilsen	Prosjektmedarbeider	100	Master
Lise Eilin Stene	Forsker II	100	Dr. med.
Lutine de Wal Pastoor	Forsker II	100	Dr. polit. (antropologi)
Mai Mahgoub Ziyada	Prosjektmedarbeider	100	Cand.med.
Maria Hernandez Carretero	Forsker II	100	Ph.D Sosiologi
Marianne Bergerud Næslund	Prosjektmedarbeider	100	Master i familierapi og systemisk praksis
Mia Myhre	Forsker II	50	Dr.med. (spes. pediatri)
Mira Elise Glaser Holthe	Prosjektmedarbeider	100	Master, psychol
Mona-Iren Hauge	Forsker II	100	Ph.d.(psykologi)
Norunn Vorland	Prosjektmedarbeider	100	Master, samf.vit.
Per Moum Hellevik	Stipendiat	100	Cand.polit.
Petra Filkukova	Forsker II	100	Ph.d (psykologi)
Pia Elisabeth Lyche	Forsker II	100	Dr. psychol.
Pål Kristensen	Forsker II	30	Dr. philos
Ragnhild Elise Johansen	Forsker II	100	Ph.d. (medisinsk antropologi)
Roxana Camilla Nymoen	Prosjektkoordinator	100	Master, samf.vit.
Sabreen Selvik	Stipendiat	100	Cand.paed.spec.
Silje Mørup Ormhaug	Forsker II	100	Ph.d (psykologi)
Siri Thoresen	Forsker I	100	Dr. psychol.

Tale Østensjø	Psykologspesialist	100	Cand.psychol.
Tine Jensen	Forsker I	20	Dr. psychol.
Tonje Holt	Forsker II	100	Ph.d.(psykologi)
Åse Langballe	Forsker II	100	Dr. polit.(spesialpedagogikk)
Grete Dyb har bistilling som førsteamanuensis ved Institutt for psykiatri, UiO. Tine Jensen har hovedstilling som førsteamanuensis ved Psykologisk institutt, UiO. Kristin Skjørten har bistilling som professor ved Institutt for offentlig rett, UiO. Jon-Håkon Schultz har bistilling som førsteamanuensis ved Institutt for lærerutdanning og pedagogikk, UiT			
Seksjon for voksne			
Leder: Solveig Bergman			
Alexander Nissen	Prosjektmedarbeider	25	Cand.med.
Andre Sevenius Nilsen	Prosjektmedarbeider	20	Master, psykologi
Anja Emilie Kruse	Stipendiat	100	Master, kriminologi
Astrid Sandmoe	Forsker II	100	PhD (sykepleievitenskap)
Bente Lømo	Stipendiat	100	Cand.psychol.
Eirin Mo Danielsen	Prosjektmedarbeider	100	Master, sosiologi
Ines Blix	Forsker II	100	Ph.d. (psykologi)
Inger-Lise Lien	Forsker I	100	Dr. polit (antropologi)
Ingunn Rangul Askeland	Forsker II	80	Ph.d. (psykologi)
Ingvil Thallaug Øverli	Prosjektmedarbeider	100	Master, kriminologi
Kristin Engh Førde	Forsker II	20	Master, sosialantropologi
Linn Therese Aass	Prosjektmedarbeider	50	Cand.psychol.
Marianne Bang Hansen	Post.doc	100	Ph.d (psykologi)
Marianne Jakobsen	Stipendiat	100	Cand.med.
Marianne Opaas	Stipendiat	100	Cand.psychol.
Marianne Skogbrott Birkeland	Forsker II	100	Ph.d. (psykologi)
Melinda Ashley Meyer	Forsker II	50	Ph.d..(expressive Arts Therapy)
Monika Rosten	Forsker II	100	Ph.d.(sosialantropologi)
Odd Arne Tjersland	Forsker I	20	Dr. philos.(psykologi)
Ole Kristian Hjemdal	Forsker II	100	Cand.sociol.
Randi Saur	Forsker III	100	Master, sosialt arbeid
Solveig Bergman	Forsker II/seksjonsleder	100	Politices dr.(sosiologi)
Trond Heir	Forsker I	100	Dr. scient.(spes. psykiatri)
Yngvil Grøvdal	Forsker II	100	Ph.d. (kriminologi)
Øivind Fjeld-Solberg	Post.doc	100	Ph.d. (psykologi)
Trond Heir har bistilling som professor ved Institutt for klinisk medisin, UiO. Melinda Meyer har bistilling som førsteamanuensis ved European Graduate School, Saas-Fee, Sveits.			

Styret 2015

Styret for NKVTS har syv medlemmer, med personlige vara. To medlemmer foreslås av Universitetet i Oslo, to foreslås av Helsedirektoratet og to foreslås av senterets styre. Ett medlem med vara velges av de ansatte. Styret har hatt 4 møter i 2015. Det er også avholdt 2 dialogmøter om fag og 2 dialogmøter om økonomi mellom oppdragsdepartementene og styret.

Bakerst fra vestre: Ole Kristian Hjemdal, Dag Ø. Nordanger, Gudleik Grimstad (leder).

Foran fra venstre: Åse Langballe, Inger Fernanda Stokke, Trine Normann (nestleder), Erik Gulbrandsen

Foto: Marianne Brandsæter/NKVTS.

Styret har i 2015 hatt denne sammensetningen:

Leder:	Gudleik Grimstad	Oslo			
Nestleder:	Trine Nordmann	Oslo	Felles Vara	Edvard Hauff	Oslo
Medlem:	Erik Gulbrandsen	Rælingen	Vara	Camilla Grimsæth	Sandnes
Medlem:	Inger Fernanda Stokke	Lærdal	Vara	Anne Grete Terjesen,	Oslo
Medlem:	Dag Ø. Nordanger	Bergen		Willy-Tore Mørch	Tromsø
Medlem:	Åse Langballe	Oslo		Kristin Skjørten	Oslo
Medlem:	Ole Kristian Hjemdal	Nesodden	Felles vara	Yngvil Grøvdal Anne Lie Andreassen Lutine de Wal Pastoor	Bærum

Årsberetning 2015

Virksomheten og hvor den drives

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress AS (NKVTS) ble stiftet 17. november 2003. Selskapet er et datterselskap av UNIRAND AS som er heleid av Universitetet i Oslo. Aksjekapitalen er kr. 100.000. Selskapet har forretningsadresse i Gullhaugveien 1-3, Oslo. Fem departementer sto bak opprettelsen av selskapet. Selskapet startet sin ordinære drift 1. januar 2004.

Formål

Selskapets formål og hovedoppgave er kunnskapsutvikling gjennom forskning på området vold og traumatisk stress. Temaområdene er vold og overgrep i nære relasjoner, katastrofer og stressmestring og tvungen migrasjon, traumatisering og flyktningshelse. Selskapet skal også drive utviklingsarbeid, formidling, utdanning og veiledning. Senteret skal ha et tverrfaglig og interdisiplinært perspektiv og omfatte studier av biologiske, psykologiske, sosiale, kulturelle og rettslige betingelser. Senteret skal knytte sin virksomhet opp mot praksisfeltet/klinisk virksomhet.

Virksomheten i 2015

NKVTS mottar årlige tilskuddsbrev fra Helsedirektoratet på vegne av Helse- og omsorgsdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet. Forsvarsdepartementet er fra 2015 ikke lenger bidragsyter til NKVTS' basisfinansiering. Senterets virksomhet er i samsvar med departementenes føringer når det gjelder prioriterte temaer og prosjekter. 2015 er andre år av senterets nye strategi og NKVTS er på god vei til å realisere de faglige målene.

Forskning

I perioden 2014-2019 vil Justis- og beredskapsdepartementet bevilge 5 millioner årlig og Helse- og omsorgsdepartementet 2 millioner årlig til Forskningsprogram om vold i nære relasjoner. Programmet er godt i gang med ni prosjekter. I årene som kommer, vil forskning på vold i nære relasjoner ha høy prioritet ved senteret.

I 2015 har NKVTS videreført forskningsprosjekter knyttet til terrorangrepene 22. juli: en undersøkelse rettet mot overlevende og berørte fra Utøya, - en undersøkelse rettet mot overlevende og berørte i Regjeringskvartalet samt en befolkningsundersøkelse. Det er gitt midler fra NFR til videreføring av Utøya-prosjektet og fra NFR og Extrastiftelsen til Regjeringskvartal prosjektet i perioden 2014-2018. Det er publisert totalt 26 vitenskapelige artikler fra denne forskningen, herav 11 i 2015.

Prosjektet "TF-CBT implementering i klinikk" finansieres av Helsedirektoratet. Prosjektperioden er 2012 -2017. Det er for tiden 38 BUP poliklinikker og 1 Barnehus som er i gang med implementering av traumekartlegging og traumefokusert kognitiv atferdsterapi (TF-CBT). Metoden har gode resultater. Et pilotprosjekt i samarbeid med Helse Bergen er i oppstartsfasen, med opplæring av 3 konsulenter lokalt som skal ha store deler av ansvaret for opplæringen av TF-CBT terapeuter i eget distrikt. Innen utgangen av 2016 vil 47 av landets 86 BUP'er delta, og en stor andel av disse vil komme over i vedlikeholdsfasen av implementeringsprosessen.

Forskning på temaet radikaliserings er igangsatt ved NKVTS. Senteret utarbeidet i 2015 en kunnskapsoppsummering om sammenhengen mellom psykisk helse og radikaliserings. Dette arbeidet fortsetter i 2016 med et eget prosjekt om familiers bekymringer for radikaliserings. NKVTS viderefører også arbeidet som nasjonal kompetanseenhets om kjønnslemlestelse. Mange prosjekter er ferdigstilt i 2015 og lanseres i 2016. Flere nye forskningsprosjekter er planlagt og startes opp i 2016, deriblant prosjekter som omhandler flyktningshelse.

Senteret har hatt stor skriftlig produksjon. Blant annet 34 vitenskapelige artikler, 5 rapporter, to fullførte doktorgrader, en bok og to kapitler i antologier. Senteret har hatt 570 medieoppslag, hvorav 120 unike intervjuer.

Undervisning

Kull fire i det treårige mastergradstudiet ved UiO, Psykososialt arbeid- selvmord, rus og traumer, startet høsten 2015. Kull 3 startet arbeid med masteroppgavene våren 2015. Det er fortsatt stor

søknning til studiet. Mange av senterets forskere har faglig ansvar for undervisningsemner, gir undervisning og tilbyr veiledning på masteroppgaver.

Internasjonal virksomhet

NKVTS deltar i arbeidet med å utvikle prosjekter om «Domestic Violence» i Slovakia under EØS-finansieringsmekanismen, dette arbeidet er forlenget til april 2017.

NKVTS deltar også i et Nordisk prosjekt som undersøker hvordan velferdsstaten og det sosiale hjelpeapparatet arbeider som respons på kriser og katastrofer - The Nordic Welfare Watch, In respons to crisis (NWW). Senteret har fått støtte fra EU til del to av EUNAD-prosjektet, som er en kvalitativ studie av hvordan synshemmede reagerer og takler kriser og traumer. NKVTS har også fått støtte fra Nordforsk til et nordisk prosjekt om mindreårige flyktninger. I tillegg deltar forskere fra NKVTS på en rekke internasjonale konferanser og har mye samarbeid med diverse forskningsgrupper i USA og i Europa. En av seniorforskerne på senteret ble i november 2015 valgt til president for International Society for Traumatic Stress Studies.

Økonomi

Årsregnskapet avlegges etter regnskapslovens bestemmelser og gir et rettviseende bilde av selskapets eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat i 2015. Det er ingen finansiell risiko knyttet til selskapets eiendeler. Selskapets drift finansieres i hovedsak av tre departementer: Helse- og omsorgsdepartementet, Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet. Selskapet er derfor ikke utsatt for vesentlig markeds-, likviditets- eller kredittrisiko. Forutsetningene for videre drift bekreftes å være til stede og fortsatt drift er lagt til grunn for regnskapet.

Årets overskudd på kroner 305 121 foreslås overført til annen egenkapital. Selskapet vil etter årsavslutningen ha en positiv opptjent egenkapital på kr 7 428 381. Det er fastsatt i vedtektene at utbytte ikke kan utbetales.

Arbeidsmiljø, sykefravær og likestilling

Arbeidsmiljø: Arbeidstilsynet var på varslet tilsyn 2.9.2015 og deres vurdering er at virksomheten i all hovedsak framstår som en arbeidsplass der ansatte trives, både faglig og sosialt. Arbeidstilsynet mener NKVTS har et systematisk HMS-arbeid med fokus på å skape trivsel og ivareta en trygg og forsvarlig arbeidsplass. Arbeidstilsynet ila NKVTS et pålegg om å utarbeide et system for registrering av arbeidstid jf arbeidsmiljøloven §10-7. NKVTS har utarbeidet ordninger for å imøtekomme kravet, som medarbeiderne stiller seg positive til og endelige avtaler om dette inngås mellom arbeidsgiver og tillitsvalgte våren 2016.

NKVTS er en IA-bedrift og har et eget arbeidsmiljøutvalg (AMU), samt månedlige Informasjon-, drøfting- og forhandlingsmøter (IDF) mellom ledelsen og tillitsvalgte fra Psykologforeningen, Forskerforbundet og Legeforeningen.

Det legges vekt på et fleksibelt og ivaretagende arbeidsmiljø og det settes fokus på faglig utvikling av medarbeiderne, likestilling mellom kjønnene og tilrettelegging av arbeidet i forhold til livsfasebehov.

NKVTS skal ha et trygt og sikkert arbeidsmiljø som hindrer skade og sykdom, forebygger sykefravær, og som fremmer helse, motivasjon og arbeidsglede for alle ansatte.

I 2015 har HMS rådgiver hatt fokus på ergonomi og variert arbeidsstilling.

Sykefravær: Sykefraværet i 2015 var på 4,3 % mot 4,0 % i 2014. 3,5 % av fraværet var legemeldt, mens 0,8 % var egenmeldt.

Likestilling: Selskapet hadde pr 31.12.2015 84 ansatte, 82 % kvinner og 18 % menn. 3 av styrets 7 medlemmer er kvinner. Ledergruppen i selskapet består av 4 kvinner og 2 menn. Det personalpolitiske rammedokumentet slår fast at NKVTS skal være et inkluderende arbeidssted og motarbeide enhver form for diskriminering og usaklig forskjellsbehandling samt at den enkelte arbeidstakers lønnsnivå skal være uavhengig av kjønn.

Ytre miljø

Selskapets virksomhet påvirker ikke det ytre miljø ut over reisevirksomhet.

Veien videre

NKVTS har også i 2015 hatt stor aktivitet og har befestet sin stilling som en viktig nasjonal kunnskapsprodusent og – formidler. Senteret har også etablert seg som en internasjonal aktør med gode nettverk, samarbeidsprosjekter og omfattende internasjonal publisering.

Gjennom store programmer innenfor temaområdene – vold og overgrep i nære relasjoner, voldsprogram, katastrofer og stressmestring, 22. juli forskningen, og tvungen migrasjon, innhentes det omfattende datamateriale. I 2015 startet arbeidet med å få på plass et program for forskning på flyktningehelse. Dette igangsettes i 2016. Aktiviteten i programmene fortsetter i 2016 og årene framover og vil gi senteret omfattende datasett innenfor alle de tre temaområdene senteret har ansvar for.

NKVTS har som mål å styrke sin posisjon som en sentral aktør i forskningsformidling om vold og traumer i Norge. Det er lansert en ny versjon av www.nkvts.no.

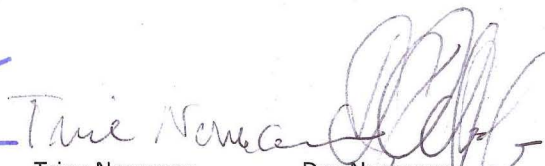
Samarbeid med andre fagmiljøer er en viktig forutsetning for at NKVTS' kunnskapsproduksjon skal være nasjonalt ledende. NKVTS jobber kontinuerlig med å utvikle samarbeidet med forskningsinstitutter, universiteter og høyskoler, nasjonale og regionale ressurs- og kompetansemiljøer, kliniske miljøer og praksisfeltet.

Det er styrets oppfatning at senteret har jobbet aktivt for å gjennomføre de tiltak som er prioritert i tilskuddsbrevet fra departementene og med å videreføre og planlegge nye aktiviteter for å nå målene i ny strategisk plan. Styret ser positivt på at senteret har tatt initiativ til ny og omfattende forskning på flyktningfeltet. Styret ser fram til å bidra til videre utvikling av senteret i tråd med strategisk plan og føringer fra departementene.

Oslo 25. februar 2016

Gudleik Grimstad
styreleder

Trine Normann
styrets nestleder

Dag Noranger
styremedlem

Ole Kristian Hjemdal
styremedlem

Inger F. Stokke
styremedlem

Erik Gulbrandsen
styremedlem

Åse Langballe
styremedlem

Inger Elise Birkeland
direktør

UJ2661 74576 327 44 57881 487122594 11340 020 41 45182 074 1 05211601 07443 441 24 74
451802 77424 401 24 12811 484821002 17441 451 24 07442 074 44144221 02441 124 11 74

ÅRSREGNSKAP 2015

Nasjonalt Kunnskapssenter Om Vold Og Traumatisk
Stress AS

Org.nr. 986 304 096

Innhold:
Resultatregnskap
Balanse
Noter

Nasjonalt Kunnskapssenter Om Vold Og Traumatisk Stress AS

RESULTATREGNSKAP FOR 2015

	Note	2015	2014
DRIFTSINNEKTER OG DRIFTSKOSTNADER			
Salgsinntekt	2	297 083	307 451
Annen driftsinntekt	2, 14	2 908 120	1 814 914
Offentlig tilskudd	2	75 642 811	65 424 528
SUM DRIFTSINNEKTER		78 848 014	67 546 893
Lønnskostnad	3, 13	53 871 326	53 333 855
Annen driftskostnad	3, 4, 5, 14	24 946 873	15 091 909
SUM DRIFTSKOSTNADER		78 818 199	68 425 765
DRIFTSRESULTAT		29 815	-878 872
FINANSINNEKTER OG FINANSKOSTNADER			
Annen renteinntekt		624 556	656 208
Annen finansinntekt		2 139	22 599
Verdireduksjon markedsbaserte omløpsmidler		336 815	0
Annen rentekostnad		3 585	9 967
Annen finanskostnad		10 989	3 027
RESULTAT AV FINANSPOSTER		275 307	665 813
ÅRETS RESULTAT		305 121	-213 059
OVERFØRINGER			
Avsatt til annen egenkapital	10	305 121	0
Overført fra annen egenkapital	10	0	213 059
SUM OVERFØRINGER		305 121	-213 059

Nasjonalt Kunnskapssenter Om Vold Og Traumatisk Stress AS

BALANSE PR. 31.12.2015

	Note	2015	2014
EIENDELER			
FORDRINGER			
Kundefordringer	8, 14	269 318	305 528
Andre kortsiktige fordringer	6	2 316 177	573 599
SUM FORDRINGER		2 585 495	879 127
INVESTERINGER			
Andre markedsbaserte finansielle instrumenter	15	12 913 080	0
SUM INVESTERINGER		12 913 080	0
Bankinnskudd, kontanter o.l.	7	36 429 065	49 118 965
SUM OMLØPSMIDLER		51 927 640	49 998 091
SUM EIENDELER		51 927 640	49 998 091

Nasjonalt Kunnskapssenter Om Vold Og Traumatisk Stress AS

BALANSE PR. 31.12.2015

	Note	2015	2014
EGENKAPITAL OG GJELD			
INNSKUTT EGENKAPITAL			
Aksjekapital	9, 10	100 000	100 000
SUM INNSKUTT EGENKAPITAL		100 000	100 000
OPPTJENT EGENKAPITAL			
Annen egenkapital	10	7 328 381	7 023 259
SUM OPPTJENT EGENKAPITAL		7 328 381	7 023 259
SUM EGENKAPITAL		7 428 381	7 123 259
GJELD			
AVSETNING FOR FORPLIKTELSER			
Pensjonsforpliktelser	13	6 524 171	6 524 171
SUM AVSETNING FOR FORPLIKTELSER		6 524 171	6 524 171
KORTSIKTIG GJELD			
Leverandørgjeld	14	4 129 397	2 885 606
Skyldig offentlige avgifter	7, 11	3 898 854	3 619 949
Annen kortsiktig gjeld	12	29 946 838	29 845 106
SUM KORTSIKTIG GJELD		37 975 089	36 350 661
SUM GJELD		44 499 260	42 874 832
SUM EGENKAPITAL OG GJELD		51 927 640	49 998 091

Nasjonalt Kunnskapssenter Om Vold Og Traumatisk Stress AS

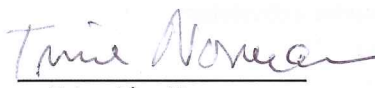
BALANSE PR. 31.12.2015

Oslo, 25.02.2016

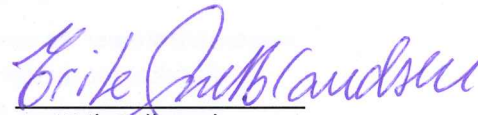
Styret i Nasjonalt Kunnskapssenter Om Vold Og Traumatisk Stress AS

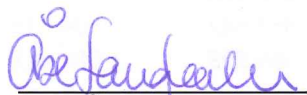
Gudleik Grimstad
styreleder

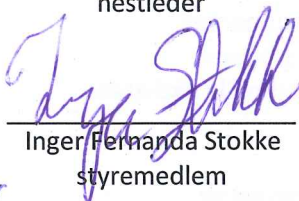
Trine Else Normann
nestleder

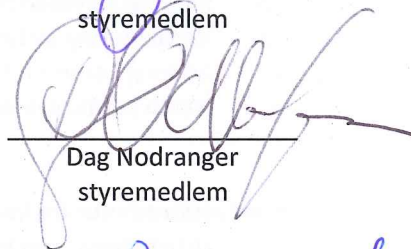
Erik Gulbrandsen
styremedlem

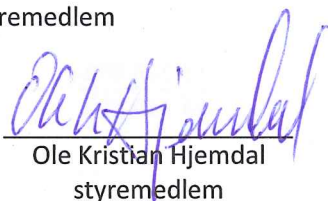
Åse Langballe
styremedlem

Inger Fernanda Stokke
styremedlem

Dag Nodranger
styremedlem

Ole Kristian Hjemdal
styremedlem

Inger Elise Birkeland
daglig leder

Indirekte kontantstrøm

Nasjonalt Kunnskapssenter Om Vold Og Traumatisk Stress AS

	Note	2015	2014
Kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter			
		305 121	-213 059
+/-	Resultat før skattekostnad		
	Endring i kundefordringer	36 210	-86 961
+/-	Endring i leverandørgjeld	1 243 791	-240 204
+/-	Verdiendring av finansielle instrumenter	336 815	0
+/-	Endring i andre tidsavgrensingsposter	-1 361 942	2 604 636
=	Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	559 995	2 064 411
Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter			
-	Utbetalinger ved kjøp av andre investeringer	13 249 895	0
=	Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	-13 249 895	0
=	Netto endring i kontanter og kontantekvivalenter	-12 689 900	2 064 411
+	Beh. av kont. og kontantekvivalenter ved per. begynnelse	49 118 965	47 054 554
=	Beh. av kont. og kontantekvivalenter ved per. slutt	36 429 065	49 118 965

Nasjonalt Kunnskapssenter Om Vold Og Traumatisk Stress AS

NOTER PR. 31.12.2015

Note 1 Regnskapsprinsipper

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress AS (NKVTS) har forretningskontor i Oslo og er datterselskap av UniRand AS, heleid av Universitetet i Oslo.

Det utarbeides konsernregnskap for UniRand AS, samt datterselskapene Norsk Senter for Studier av Problematferd AS (Atferdssenteret AS), Nasjonalt Kunnskapssenter om Vold og Traumatisk Stress AS (NKVTS AS), DigForsk AS og Nordisk Institutt for Odontologiske Materialer AS (NIOM AS).

Årsregnskapet utleveres ved selskapets forretningskontor i Oslo.

Anvendt regnskapsprinsipp

Regnskapene til NKVTS er avlagt i samsvar med regnskapsloven og god regnskapsskikk, og de følger for øvrig konsernets retningslinjer.

Regnskapet bygger på transaksjons-, opptjenings-, sammenstillings-, forsiktighets- og kongruensprinsippet.

Ved usikkerhet anvendes beste estimat.

Forutsetning om fortsatt drift er lagt til grunn.

Inntektsføring

NKVTS resultatfører inntekt når den er opptjent (Opptjeningsprinsippet), jf. Regnskapsloven § 4-1 første ledd nr 2.

Offentlige tilskudd

NKVTS mottar offentlig tilskudd til drift. Mottatte tilskudd periodiseres sammen med de kostnader tilskuddet er ment å dekke. Det kan knytte seg tilbakebetalingsforpliktelser på ubenyttede tilskudd.

Kostnader

Kostnader er resultatført i den perioden den er pådratt eller når det er identifisert en forpliktelse.

Avgrænsningen for en periodisering av kostnader er praktisert til mottakstidspunktet av varen og tjenesten.

Prosjekter er behandlet etter metoden løpende avregning uten fortjeneste. Denne metoden tilsier at påløpte kostnader tilsvare fremdriften i prosjektene.

Nasjonalt Kunnskapssenter Om Vold Og Traumatisk Stress AS

NOTER PR. 31.12.2015

Skatter

NKVTS er på bakgrunn av skatteloven § 2-32 (1) fritatt fra alminnelig skatteplikt siden selskapet ikke har erverv til formål. Skattekostnaden er på dette grunnlag satt til 0 i regnskapet og betalbar skatt og utsatt skatt er ikke beregnet.

Varige driftsmidler

Investeringer og påkostninger i eiendom, bygg og utstyr som har en kostpris som overstiger 30.000 kroner og har en økonomisk levetid på over tre år balanseføres og avskrives over driftsmiddelets levetid.

Dersom virkelig verdi av anleggsmidler er lavere enn balanseført verdi og verdifallet forventes ikke å være forbigående, blir det foretatt nedskrivning til virkelig verdi. Anleggsmidler med begrenset økonomisk levetid avskrives lineært over den økonomiske levetiden.

Omløpsmidler - Kortsiktig gjeld

Fordringer klassifiseres som omløpsmidler hvis de skal tilbakebetales i løpet av ett år etter utbetalingstidspunktet.

For gjeld er analoge kriterier lagt til grunn.

Omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi.

Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på etableringstidspunktet.

Fordringer

Kundefordringer og andre fordringer er oppført i balansen til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap. Avsetningen til tap er gjort på grunnlag av individuelle vurderinger av de enkelte fordringene.

Pensjoner

Regnskapsføring av pensjonskostnader skjer i samsvar med Norsk Regnskapsstandard 6.

Netto pensjonskostnader består av nåverdi av årets pensjonsopptjening og rentekostnad på pensjonsforpliktelsen, fratrukket forventet avkastning på pensjonsmidlene og korrigert for den fordelte virkning av endringer i pensjonsplan, estimater og avvik. I henhold til regnskapsstandarden skal selskapets pensjonsordning behandles som en ytelsesplan, der de fremtidige pensjonsytelsene er basert på antall opptjeningsår og lønnsnivået ved pensjonsalderen. Ved verdsettelsen av pensjonsmidlene benyttes estimert verdi ved regnskapsavslutningen. Denne estimerte verdi korrigeres hvert år i samsvar med oppgave fra SPK over pensjonsmidlenes flytteverdi.

Ved måling av påløpte pensjonsforpliktelser benyttes estimert forpliktelse ved regnskapsavslutningen. Denne estimerte verdi korrigeres hvert år i samsvar med oppgave fra SPK over påløpt pensjonsforpliktelse.

Aktuarmessige beregninger blir foretatt hvert år av SPK basert på informasjon fra selskapet.

Nasjonalt Kunnskapssenter Om Vold Og Traumatisk Stress AS

NOTER PR. 31.12.2015

Kontantstrøm

Kontantstrømsoppstillingen er utarbeidet etter den indirekte metoden.

Selskapet har ikke endret regnskapsprinsipp fra 2014 til 2015.

Nasjonalt Kunnskapssenter Om Vold Og Traumatisk Stress AS

NOTER PR. 31.12.2015

Note 2 Spesifikasjon av driftsinntekter

	2015	2014
Årets driftstilskudd fra departement og statlig etater		
Helsedirektoratet	32 000 000	30 000 000
Barne- og likestillingsdepartement	4 490 000	4 341 240
Justisdepartementet	2 892 000	2 700 000
Forsvarsdepartementet		1 200 000
Sum årets driftstilskudd fra departement og statlig etater	39 382 000	38 241 240
Årets tilskudd til annen bidragsfinansiert aktivitet		
Statlige etater	31 045 216	29 172 629
Andre	2 908 120	1 814 913
Overførte bevilgninger fra tidligere år / (til neste år)	5 215 595	-1 989 340
Sum årets tilskudd til annen bidragsfinansiert aktivitet	39 168 931	28 998 202
Salgsinntekter		
Salgsinntekter, avgiftspliktige	-	-
Salgsinntekter, avgiftsfrie	-	-
Salgsinntekter, utenfor avgiftsområde	297 083	307 451
Sum salgsinntekter	297 083	307 451
Sum driftsinntekter	78 848 014	67 546 893

Nasjonalt Kunnskapssenter Om Vold Og Traumatisk Stress AS

NOTER PR. 31.12.2015

Note 3 Ansatte, godtgjørelse, lån til ansatte mv

Lønnskostnader består av følgende poster:

	2015	2014
Lønninger	41 341 813	38 885 430
Arbeidsgiveravgift	6 648 600	6 563 014
Innberetningspliktige pensjonskostnader	5 106 520	7 364 704
Andre personalkostnader	774 393	520 708
Sum Lønnskostnader	53 871 326	53 333 855
Gjennomsnittlig antall årsverk	68,22	56

Ytelser til ledende personer	Styrehonorar	Lønn	Naturalytelse	Samlet godtgj.
Inger Elise Birkeland - daglig leder		1 076 684	8 953	1 085 637
Gudleik Grimstad - styrets leder	70 000			70 000
Trine Normann - styrets nestleder	35 000			35 000
Magne Raundalen	20 417			20 417
Synnøve Skjeldal	20 417			20 417
Toril Araldsen	20 417			20 417
Yngvil Grøvdal	10 792			10 792
Willy Tore Mørch	3 500			3 500
Inger Stokke	21 583			21 583
Edvard Hauff	3 500			3 500
Camilla Grimsæth	3 500			3 500
Kristin Skjørten	7 000			7 000
Åse Langballe	27 708			27 708
Ole Kristian Hjemdal	27 708			27 708
Dag Øystein Nordanger	19 583			19 583
Unirand	30 000			30 000
Sum godtgjørelse	321 125	1 076 684	8 953	1 406 762

Daglig leder og styreleder har ingen avtale om sluttvederlag.

Lån og sikkerhetsstillelser

Selskapet har ikke lån til daglig leder eller styreleder.

Selskapet har ikke sikkerhetsstillelse til fordel for daglig leder eller styreleder.

Selskapet har ikke lån til eller sikkerhetsstillelse til fordel for ansatte, aksjeeiere og medlemmer av styret eller nærstående av aksjeeiere eller medlemmer av styret.

Nasjonalt Kunnskapssenter Om Vold Og Traumatisk Stress AS

NOTER PR. 31.12.2015

Revisor

Kostnadsført honorar eks mva for revisjon i 2015 er kr 78 000 mot kr 78 540 i 2014.

Note 4 Andre driftskostnader

Andre driftskostnader består av følgende kostnader:

	2015	2014
Fraktkostnader	8 973	40 080
Kostnader lokaler	4 433 510	4 558 258
Leie maskiner, inventar o.l.	1 424 202	1 232 190
Kostnadsførte anskaffelser	1 115 257	513 230
Reparasjon og vedlikehold	69 153	61 104
Fremmede tjenester	7 467 078	3 796 600
Kontorkostnad	1 218 699	775 266
Telefon, porto o.l.	423 898	372 330
Kostnad og godtgjørelse for reiser	2 042 449	2 221 189
Salgs og reklamekostnader	121 651	314 218
Kontingenter og gaver	204 847	157 443
Forsikring	14 100	13 161
Annen kostnad	1 003 785	1 030 323
Tap og lignende	918	-
Periodiseringskonto	5 398 353	6 516
Sum driftskostnader	24 946 873	15 091 909

Note 5 Leie-avtaler

NKVTS AS har i 2015 leid kontorlokaler i Gullhaugveien 1-3, 0484 Oslo. Leien utgjorde for 2015 kr 3 641 356.

NKVTS AS har i 2015 leid datasystemer fra Universitetet i Oslo. Leien utgjorde for 2015 kr 931 555.

Avtalen blir automatisk fornyet hvert år og har seks måneders oppsigelsestid.

Nasjonalt Kunnskapssenter Om Vold Og Traumatisk Stress AS

NOTER PR. 31.12.2015

Note 6 Kortsiktige fordringer

	2015	2014
Forskuddsbetalte kostnader	178 843	72 266
Påløpt tilskudd	2 137 334	501 333
Sum	2 316 177	573 599

Økningen i påløpt tilskudd skyldes at den siste innbetalingen fra NRF på to prosjekter ikke var innbetalt før årsskiftet.

Nasjonalt Kunnskapscenter Om Vold Og Traumatisk Stress AS

NOTER PR. 31.12.2015

Note 7 Bankinnskudd, skattetrekk

I posten inngår bundne bankinnskudd med kr 2 168 107.

Skyldig forskuddstrekk er på kr 2 065 951 pr. 31.12.2015.

Bankinnskudd fordeler seg som følgende:

	2015	2014
Bankinnskudd og interimskonti	29 929 110	42 457 489
Øremerkede midler til pensjonsforpliktelse	6 499 955	6 661 475
Sum øvrige bankinnskudd	36 429 065	49 118 964

Note 8 Kundefordringer

	2015	2014
Vurdert til pålydende	269 318	305 528
- avsatt til dekning av usikre fordringer	0	0
Bokført verdi pr 31.12.	269 318	305 528

Note 9 Aksjonærer

Aksjekapitalen i Nasjonalt kunnskapscenter om vold og traumatisk stress AS pr. 31.12 består av:

	Antall	Pålydende	Bokført
Ordinære aksjer	100	1 000	100 000
Sum	100		100 000

Eierstruktur

Aksjonær pr. 31.12 var:

	Ordinære	Eierandel
Unirand AS	100	100
Totalt antall aksjer	100	100

Nasjonalt Kunnskapssenter Om Vold Og Traumatisk Stress AS

NOTER PR. 31.12.2015

Note 10 Egenkapital

	Aksjekapital	Overkursfond	Annen egenkapital	Sum
Pr. 01.01.2015	100 000	0	7 023 259	7 123 259
Årets resultat	0	0	305 121	305 121
Avsatt til utbytte	0	0	0	0
Pr. 31.12.2015	100 000	0	7 328 381	7 428 381

Note 11 Skyldig offentlige avgifter

	2015	2014
Skyldig arbeidsgiveravgift	1 832 903	1 991 001
Skyldig forskuddstrekk	2 065 951	1 628 948
Andre offentlige avgifter	0	0
Sum skyldige offentlige avgifter	3 898 854	3 619 949

Note 12 Annen kortsiktig gjeld

Annen kortsiktig gjeld fordeler seg på følgende måte:

	2015	2014
Skyldige feriepenger	4 449 756	4 098 431
Påløpte kostnader	882 605	370 100
Avsetning AGA pensjon	138 519	205 826
Avsatt styrehonorar	313 539	302 414
Overført prosjektbevilgning	18 764 064	24 868 335
Prosjektbevilgning som skal betales tilbake	4 357 098	
Bevilgning som skal betales tilbake	1 041 257	
Sum	29 946 838	29 845 106

Nasjonalt Kunnskapssenter Om Vold Og Traumatisk Stress AS

NOTER PR. 31.12.2015

Note 13 Pensjonsforpliktelser

NKVTS AS er tilsluttet Statens Pensjonskasse.

Alle faste ansatte er tilsluttet ordningen, og de blir innmeldt i pensjonsordningen fra første ansettelsesdag.

Ordningen gir rett til definerte fremtidige ytelser. Disse er i hovedsak avhengig av antall opptjeningsår, lønnsnivå ved oppnådd pensjonsalder og størrelsen på ytelsen fra folketrygden. Ved beregningen brukes lineær opptjeningsprofil og forventet sluttlønn som opptjeningsgrunnlag.

Helsedirektoratet har i avtale med Unirand den 29.08.07 forpliktet seg til at finansieringen av NKVTS blant annet skal dekke pensjonsforpliktelser inkludert aktuarberegnete fremtidige pensjonsytelser.

Antall ansatte som er tilsluttet ordningen pr. 31.12.2015 er 85. Premie for 2015 er kr 5 894 394.

Avstemming - balanseført pensjonsforpliktelse	31.12.2015	31.12.2014
PBO ved periodens slutt	78 202 340	76 511 984
Pensjonsmidler ved periodens slutt	56 564 873	51 080 660
Netto pensjonsforpliktelse	21 637 466	25 431 324
AGA av netto pensjonsforpliktelse	3 050 883	3 585 817
Netto pensjonsforpliktelse inkl. AGA	24 688 349	29 017 141
Ikke resultatført aktuarielt tap (gevinst)	18 828 548	24 839 696
Estimatavvik AGA	2 654 825	3 502 397
Balanseført pensjonsforpliktelse inkl. AGA	3 204 975	675 047
Herav balanseført AGA	396 057	83 420

* NKVTS hadde pr. 31.12.15 regnskapsførte pensjonsforpliktelser på kr 6 524 172. Da det antas at nedgangen i pensjonsforpliktelsene er forbigående har NKVTS valgt å ikke nedskrive balanseførte pensjonsforpliktelser for 2014 og 2015.

De økonomiske forutsetninger er vurdert i en langsiktig tidshorisont.

Nasjonalt Kunnskapssenter Om Vold Og Traumatisk Stress AS

NOTER PR. 31.12.2015

Følgende økonomiske forutsetninger er benyttet ved beregningen av pensjonskostnader og forpliktelser.

Økonomiske forutsetninger	31.12.2015	31.12.2014
Diskonteringsrente	2,50 %	2,30 %
Forventet avkastning pensjonsmidler	3,30 %	3,20 %
Årlig forventet lønnsvekst	2,70 %	3,00 %
Årlig forventet regulering av pensjoner under utbetaling	1,50 %	1,75 %
Årlig forventet G-regulering	2,25 %	2,50 %
Amortiseringsfaktor (Forventet gjenstående tjenestetid)	9	6
Korridor i %	10,00 %	10,00 %
Gjennomsnittlig arbeidsgiveravgiftfaktor	14,10 %	14,10 %
Demografiske data		
Antall yrkesaktive	82	70
Gjennomsnittsalder	45	47
Sum pensjonsgrunnlag	44 275 255	38 398 391
Gjennomsnittlig lønn	539 942	548 548
Antall pensjonister	6	5
Antall oppsatt	-	-
Aktuarmessige forutsetninger		
Dødlighet	K2013BE	K2013BE
Uførhet	200% K63	200% K63
Etterlatte / giftesannsynlighet	K2013BE	K2013BE
Frivillig avgang	10% før 50/1 % etter	18%/2% fra 50 år
Uttakstilbøyelighet førtid (AFP)	1% ved 62 år	5% 62 år

Nasjonalt Kunnskapssenter Om Vold Og Traumatisk Stress AS

NOTER PR. 31.12.2015

Note 14 Nærstående parter, mellomværende og transaksjoner med selskap i samme konsern

Konsernets nærstående parter består av hovedaksjonær, datterselskaper, medlemmer av styret og ledelsen.

Alle transaksjoner er foretatt som en del av den ordinære virksomheten og til armlengdes priser.

Datterselskapene har inngått avtale med morselskapet.

Ved etablering av UniRand AS forutsatte Universitetet i Oslo (UiO) at datterselskapene skal betale et årlig driftstilskudd som er med på å finansiere driften av holdingselskapet (jfr notat fra universitetsdirektøren av 24.mai 2002). I samsvar med vedtak fattet av styret i UniRand AS om finansieringsmodell skal datterselskapene betale et årlig driftstilskudd til morselskapet tilsvarende 300 000 for selskaper med driftskostnader mellom 40 og 80 millioner.

Morselskapet har følgende fordringer på NKVTS AS:	2015	2014
Driftstilskudd	75 000	189 209
Sum mellomværende	75 000	189 209
De vesentlige avtalene med morselskapet er som følger:	2015	2014
Driftstilskudd	300 000	225 000
Styrehonorar	30 000	30 000
Viderefakturerte kostnader	11 134	118 433
Sum avtaler	341 134	373 433
UiO har følgende kundefordringer mot NKVTS AS:	2015	2014
Leie datatjenester/Andre tjenester	695 912	268 858
Sum kundefordringer	695 912	268 858
UiO har følgende leverandørgjeld til NKVTS AS:	2015	2014
Leie datatjenester/Andre tjenester	9 552	1 269
Sum leverandørgjeld	9 552	1 269
UiO har følgende kjøp av varer og tjenester fra NKVTS AS	2015	2014
Undervisning	267 333	267 333
Tilskudd andre		38 440
Viderefakturert kostnader personal		11 018
Viderefakturert kostnader annet		20 742
Viderefakturert kostnader reise	5 862	12 785
Viderefakturert kostnader møte	8 693	
Sum kjøp	281 888	350 318

Nasjonalt Kunnskapssenter Om Vold Og Traumatisk Stress AS

NOTER PR. 31.12.2015

UiO har følgende salg av varer og tjenester til NKVTS AS:	2015	2014
Leie datatjenester	931 555	668 620
Konsulenttjenester	354 166	479 444
Data/Web/Internett		
Trykksaker	300	3 448
Bøker	3 000	3 000
Lisenser	21 875	43 750
Vitenskapelige bistillinger	401 896	365 714
Sum salg	1 712 792	1 563 976

Note 15 Finansielle omløpsmidler

Finansielle omløpsmidler består av investering i DNB Aktiv Rente. Investeringen står bokført til markedsverdi pr 31.12.2015 kr 12 913 080.

Årets verdiregulering er kr 336 815.

Til generalforsamlingen i
Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress AS (NKVTS AS)
Oslo

REVISORS BERETNING FOR 2015

Uttalelse om årsregnskapet

Vi har revidert årsregnskapet for NKVTS AS som viser et overskudd på kr 305 121. Årsregnskapet består av balanse per 31. desember 2015, resultatregnskap og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen, og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger.

Styrets og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet og for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge, og for slik intern kontroll som styret og daglig leder finner nødvendig for å muliggjøre utarbeidelsen av et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Revisors oppgaver og plikter

Vår oppgave er å gi uttrykk for en mening om dette årsregnskapet på bakgrunn av vår revisjon. Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder International Standards on Auditing. Revisjonsstandardene krever at vi etterlever etiske krav og planlegger og gjennomfører revisjonen for å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon.

En revisjon innebærer utførelse av handlinger for å innhente revisjonsbevis for beløpene og opplysningene i årsregnskapet. De valgte handlingene avhenger av revisors skjønn, herunder vurderingen av risikoene for at årsregnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon, enten det skyldes misligheter eller feil. Ved en slik risikovurdering tar revisor hensyn til den interne kontrollen som er relevant for selskapets utarbeidelse av et årsregnskap som gir et rettviseende bilde. Formålet er å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll. En revisjon omfatter også en vurdering av om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimaterne utarbeidet av ledelsen er rimelige, samt en vurdering av den samlede presentasjonen av årsregnskapet.

Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Konklusjon

Etter vår mening er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til NKVTS AS per 31. desember 2015 og av selskapets resultat og kontantstrøm for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Uttalelse om øvrige forhold

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet og forutsetningen om fortsatt drift og forslag til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og er i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringskikk i Norge.

Oslo, den 25. februar 2016

Lundes Revisjonskontor I DA

Bente Hole
Registrert revisor

Katalog

Innhold

Forsknings- og utviklingsprosjekter	52
Vold og overgrep i nære relasjoner	52
Katastrofer, terror og stressmestring	62
Tvungen migrasjon og flyktningehelse	65
Andre prosjekter	67
Publikasjoner 2015.....	68
Vitenskapelige artikler	68
Doktorgradsavhandlinger	71
Bøker	71
Bidrag i antologier	71
Rapporter	71
Notater	72

Forsknings- og utviklingsprosjekter

Her følger en oversikt over samtlige prosjekter det har vært aktivitet på ved NKVTS i 2015. Alle prosjektene listes alfabetisk, under det temaet det hører til under. De publikasjonene som ble utgitt i 2015 er listet under sitt prosjekt. For full oversikt over alle publikasjoner fra hvert forskningsprosjekt, henvises det til senterets nettsider, www.nkvts.no.

Vold og overgrep i nære relasjoner

ATVT- prosjektet: En prosess- og utfallsstudie av terapi med menn som søker hjelp for vold.

Prosjektleder: Odd Arne Tjersland

Medarbeidere: Ingunn Rangul Askeland, Trond Heir, Bente Lømo, Synne Osen Ostermann, John-Filip Strandmoen.

Periode: 2009-2020

Mål: Det overordnede formålet med prosjektet er å vurdere effekten av den behandlingen som gis til klienter som søker behandling for voldsproblemer ved ATV.

Publikasjoner 2015:

Askeland, I. R. (2015). *Men voluntarily in treatment for violent behavior against a female partner: Who are they? : Violent behavior, childhood exposure to violence, mental health and treatment dropout.* Department of Psychology, Faculty of Social Sciences, University of Oslo. (Doktorgradsavhandling).

Barn i krise - hvem tar saken?

Prosjektleder: Kristin Skjørten

Medarbeider: Norunn Vorland

Periode: 2014-2016

Mål: Innhente kunnskap om ansvarsfordeling, roller og oppgaver mellom politi og barnevern og på hvilken måte dette ivaretar barn, foreldres behov og rettsikkerhet.

Behandling av traumatiserte barn og unge, TF-CBT

Prosjektleder: Tine Jensen

Medarbeidere: Karina Egeland, Lene Beate Granly, Tonje Holt, Live E. C. Hoaas, Silje Sommer Hukkelberg, Tore Indregard, Tore Indregard, Tor Iversen, Marie Knutsen, Silje Mørup Ormhaug, Kristianne Stigsdatter Ovensta, Shirley Dowers Stormyren, Tore Wentzel-Larsen, Tale Østensjø

Periode: 2008-2017

Samarbeid: Allegheny University Hospital, Dr. Judy Cohen & Dr. Anthony Mannarino University of Denver; Professor Stephen Shirk

Mål: Studien har tre mål: gi terapeuter opplæring i en traumefokusert terapimodell, implementere denne modellen i vanlige poliklinikker og studere hvorvidt denne terapimodellen virker bedre i forhold til traumatiserte barn og unge enn vanlig poliklinisk praksis. Terapimodellen som ble utprøvet er Trauma-Focused Cognitive Behavioral Therapy (TF-CBT). NKVTS er den første til å prøve ut TF-CBT i Europa.

Publikasjoner 2015:

Holt, T., Cohen, J., & Mannarino, A. (2015). Factor structure of the Parent Emotional Reaction Questionnaire: analysis and validation. *European Journal of Psychotraumatology*. doi:10.3402/ejpt.v6.28733

Ormhaug, S. M., Shirk, S. R., & Wentzel-Larsen, T. (2015). Therapist and client perspectives on the alliance in the treatment of traumatized adolescents. *European Journal of Psychotraumatology*, 6. doi:10.3402/ejpt.v6.27705

Behandling av traumatiserte barn og unge, TF-CBT - Implementering

Prosjektleder: Lene Beate Granly

Medarbeidere: Else Merete Fagermoen, Gry Kristina Husebø, Tine Jensen, Gertrud Marie Moen, Roxana Camilla Nymo, Silje Mørup Ormhaug, Anna Edit Ring, Cecilie Ursin Skagemo, Ane-Marthe Solheim Skar, Tale Østensjø

Periode: 2012-2017

Samarbeid: Dr. Judith Cohen og Dr. Anthony Mannarino: Center for Traumatic Stress in Children & Adolescents i Pittsburg, USA

Mål: Målet er å øke kunnskapen om traumer og traumebehandling i form av TF-CBT blant terapeuter i psykisk helsevern for barn og unge, spesialisthelsetjenesten (BUP), på en slik måte at kompetansehevingen sikres kontinuitet over tid. Ambisjonen er at barn og unge som sliter med posttraumatiske stress-plager skal få korttids evidensbasert behandling for sine vansker.

Coordinating Methodological Centre for prevention and elimination of violence against women and domestic violence in Slovakia

Prosjektleder: Ole Kristian Hjemdal

Medarbeidere: Petra Filkukova, Anna Birgitte Mørck, Randi Saur

Periode: 2015-2017

Mål: NKVTS har et faglig samarbeid med et nyopprettet kompetansesenter for bekjempelse av vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep i Bratislava under EØS-midlene (Norway Grant). Prosjektet startet for fullt i 2015 og forskere fra NKVTS har bidratt med kompetanse på flere områder. Dette omfatter bl.a. støtte og rådgivning til utviklingen av omfangsundersøkelser om seksuelle overgrep mot kvinner og av familievold, en kartlegging av politiets arbeid med voldsutsatte kvinner og en kvalitativ studie om barn som følger med mor på kritesenter. I tillegg har NKVTS vært vertskap for en studietur for fem deltakere fra kompetansesenteret i Bratislava. Vi har også deltatt på konferanser, seminarer og arbeidsmøter i Bratislava med kolleger på senteret. Videre har vi bidratt med ad hoc veiledning og støtte.

Developing services, strengthening cooperation and raising awareness about domestic violence.

Prosjektleder: Solveig Bergman

Medarbeidere: Anja Emilie Kruse, Anna Birgitte Mørck

Periode: 2014-2015

Mål: NKVTS har hatt et faglig samarbeid med en paraplyorganisasjon for kritesentra i Estland, Estonian Women's Shelters Union (EWSU), under EØS-midlene (Norway Grant). Mål for vårt samarbeid har vært å bidra med norsk kompetanse til en serie på fem kompetansehevingskurs (av typen "Train the trainers") for ansatte i estiske kritesentra og hotline-telefoner. NKVTS bistår med å organisere og koordinere noen av seminarene, og å rekruttere norske fagpersoner og praktikere til å forelese. I tillegg har vi vært vertskap for en studietur fra EWSU til Oslo.

En barndom på kritesenter

Prosjektleder: Carolina Øverlien

Stipendiat: Sabreen Selvik

Periode: 2013-2016

Samarbeid: Universitetet i Bergen

Mål: Målet med prosjektet er å skape kunnskap om barn som bor gjentatte ganger på kritesenter. Prosjektet kommer til å utforske disse barnas situasjon og behov, og diskutere hvordan profesjonelle som jobber i barnehage, skole og ved kritesenteret kan nærme seg barna. Datamaterialet består av

intervjuer av barn som har bodd gjentatte ganger på krisesenter, og deres tanker og opplevelser av egen bo- og skolesituasjon og forhold til andre mennesker. Studien kommer til å sammenlikne barnas perspektiv og dere behov med hva de tilbys i form av hjelp og støtte og diskutere hva som trengs for å forbedre deres livssituasjon. Resultatene kan brukes til å styrke disse barnas livskvalitet, og deres muligheter til en sunn utvikling og barndom.

Publikasjoner 2015: Evang, A., & Øverlien, C. (2015). 'If you look, you have to leave': Young children regulating research interviews about experiences of domestic violence. *Journal of Early Childhood Research*, 13(2), 113-125. doi:10.1177/1476718X14538595

Epidemiologi: Omfangsundersøkelsen om vold i nære relasjoner - Trygghet, vold og livskvalitet i Norge

Prosjektleder: Siri Thoresen

Medarbeidere: Grete Dyb, Petra Filkukova, Ole Kristian Hjemdal, Mia Myhre, Ida Frugård Strøm, Tore Wentzel-Larsen, Helene Flood Aakvaag

Periode: 2010-2019

Samarbeid: SSB, Dean Kilpatrick, FHI

Mål: Justis- og beredskapsdepartementet har gitt NKVTS i oppdrag å undersøke vold blant norske menn og kvinner. I undersøkelsen kartlegger vi både vold i nære relasjoner og vold i andre sammenhenger, for å kunne studere sammenhenger med livskvalitet og helse. I undersøkelsen vil vi finne ut hvor stor del av den norske befolkning som har vært utsatt for ulike belastninger som vold, seksuelle overgrep, trakassering, tap, omsorgssvikt og andre vanskelige livsforhold. Vi vil også kartlegge hvor stor del av den norske befolkningen som opplever seg trygge og har hatt god omsorg. I tillegg vil vi belyse hvilken betydning vold og andre trusler mot tryggheten har for helse og livskvalitet. Vi vil også undersøke om de som har opplevd vold har søkt hjelp eller støtte.

Publikasjoner 2015:

Myhre, M. C., Thoresen, S., & Hjemdal, O. K. (2015). *Vold og voldtekt i oppveksten: En nasjonal intervjuundersøkelse av 16- og 17-åringer*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 1/2015).

Thoresen, S., Myhre, M. C., Wentzel-Larsen, T., Aakvaag, H. F., & Hjemdal, O. K. (2015). Violence against children, later victimisation, and mental health: a cross-sectional study of the general Norwegian population. *European Journal of Psychotraumatology*, 6. doi:10.3402/ejpt.v6.26259

Foreldretvister og barns rettigheter

Prosjektleder: Kristin Skjørten

Periode: 2014-2020

Mål: Målsettingen med dette prosjektet er å undersøke hvilken betydning blant annet lovendringer har for rettspraksis når det gjelder spørsmål om samvær og bosted for barn etter samlivsbrudd. Ulike spørsmål vil bli behandlet i delprosjekter, og valg av temaer vil vurderes i forhold til endringer i lovgivning og kunnskapsbehov på området. Foreløpig er følgende deltemaer valgt for særskilt analyse av utviklingen i rettspraksis: 1. endringer i barneloven hvor hensikten er å gi barn økt beskyttelse mot vold og overgrep, 2. spørsmålet om tilsyn ved samvær er satt på dagsorden, med behov for økt kunnskap. 3. betydningen av etnisk bakgrunn for temaer som aktualiseres i en barnefordelings sak og de vurderinger som legges til grunn for utfallet i saken, 4. høring av barn og vektlegging av deres synspunkter.

Hjelpeapparatets avdekking av vold i nære relasjoner - oversikt over eksisterende rutineguider og kartleggingsverktøy for avdekking av vold i nære relasjoner

Prosjektleder: Mia Myhre

Medarbeidere: Catharina Borchgrevink, Ole Kristian Hjemdal, Marianne Buen Sommerfeldt

Periode: 2014-2015

Mål: Kort rapport til Helsedirektoratet med tabellarisk oppsummering av aktuelle eksisterende retningslinjer og kartleggingsverktøy inkludert vurdering av disse. Aktuelle og åpne kartleggingsverktøy kan legges ut på Helsebibliotekets oversikt over Skåringsverktøy.

Publikasjoner 2015:

Myhre, M. C., Borchgrevink, C., & Sommerfeldt, M. B. (2015). *Oversikt over rutineguider og kartleggingsverktøy for avdekking av vold i nære relasjoner.* Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

Håndbok for helse- og omsorgspersonell ved mistanke om barnemishandling

Prosjektleder: Mia Myhre

Medarbeidere: Kathinka Aslaksen, Catharina Borchgrevink, Geir Borgen, Marianne Buen Sommerfeldt

Periode: 2010-2015

Samarbeid: Redd Barna

Mål: Håndbokas overordnede mål er å øke handlingskompetansen i helse- og omsorgstjenesten slik at barn utsatt for mishandling blir identifisert tidligst mulig, får god hjelp og sikres mot nye overgrep ved at barneverntjenesten og eventuelt politi blir varslet. Håndboken er i 2015 utvidet til også å gjelde tannhelsetjenesten og helse- og omsorgstjenesten i kommunene.

Kartlegging av behandlingstilbudet til barn og ungdom utsatt for vold og seksuelle overgrep, barn og ungdom som utøver vold eller seksuelle overgrep og voksne som utøver vold.

Prosjektleder: Tonje Holt

Medarbeidere: Ingunn Rangul Askeland, Anja Emilie Kruse, Linda Holen Moen, Lisa Govasli Nilsen

Periode: 2015-2016

Mål: Hovedmålet i dette prosjektet er å få en bedre oversikt over alle behandlingstilbud som tilbyr hjelp til barn og unge utsatt for vold og seksuelle overgrep, samt unge utøvere av vold og seksuelle overgrep. Å tilby god psykologisk behandling, både til de som utøver vold og de som blir utsatt, er et viktig tiltak for å forebygge videre vold og seksuelle overgrep, samt å begrense de negative konsekvensene av vold og seksuelle overgrep. Da blir det helt sentralt å ha god oversikt over kvalitetsnivået på behandlingstilbudene som allerede finnes, og om de har god nok geografisk dekning.

Kartlegging av kommunale helse- og omsorgstjenester ved vold i nære relasjoner

Prosjektleder: Yngvil Grøvdal

Medarbeidere: Geir Borgen, Eirin Mo Danielsen, Trond Heir, Ole Kristian Hjemdal, Mia Myhre

Periode: 2015-2016

Mål: Kvalitativ kartlegging av kommunale helse- og omsorgstjenester for å bedre faktagrunnlaget for hvordan tjenestene arbeider med vold i nære relasjoner.

Kunnskap om vold, seksuelle overgrep, barnekonvensjonen og samtalemotodikk blant blivende grunnskolelærere, barnehagelærere og barnevernspedagoger

Prosjektleder: Carolina Øverlien

Medarbeider: Linda Holen Moen

Periode: 2015-2016

Oppdragsgiver: Redd barna

Mål: Formålet med studien har vært å undersøke kunnskap førskolelærere, grunnskolelærere og barnevernspedagoger har om FNs konvensjon om barnets rettigheter, seksuelle- og fysiske overgrep mot barn, og om samtalemotodikk med barn. De aller fleste blivende barnevernspedagoger, grunnskolelærere og førskolelærere har fått betydelig mer undervisning om kunnskapsområdene vi har spurt etter, sammenlignet med resultatene fra studien i 2007. Til tross for dette svarer en stor majoritet at de ikke opplever at de har fått tilstrekkelig kunnskap med hensyn til deres fremtidige yrkesliv. Dette indikerer at det er behov for en ny strategi fra utdanningsinstitusjonene, der de bør organisere sitt undervisningsopplegg systematisk og helhetlig slik at studentene får den kompetansen de etterspør.

Nasjonal telefon for voldsutsatte - en kartlegging

Prosjektleder: Randi Saur

Medarbeidere: Ole Kristian Hjemdal, Ida Kathrine Holth

Periode: 2013-2015

Mål: Målet med kartleggingen er å finne ut om det er behov for en nasjonal telefontjeneste, tatt i betraktning at det eksisterer en rekke ulike krisetelefoner. Kartleggingen skal resultere i en rapport med vurderinger til Justis- og beredskapsdepartementet (JD), Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD) og Helse- og omsorgsdepartementet (HOD).

Publikasjoner 2015:

Saur, R., & Holth, I. K. (2015). Nasjonal alarmtelefon? -en kartlegging av behovet for en nasjonal telefon for voldsutsatte. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 2/2015).

Nasjonal telefon vold i nære relasjoner og voldtekt, konseptutredning

Prosjektleder: Geir Borgen

Medarbeidere: Lene Gunhild Østby

Periode: 2015-2016

Mål: Justisdepartementet ga NVTS i oppdrag å lage en utredning om hvordan utforme en nasjonal telefon for voldsutsatte i nære relasjoner og voldtekt. Spørsmål utredningen skal besvare er blant annet hvordan denne telefonen kan organiseres og bemannes. Det er avsatt tre månedsverk til arbeidet. Arbeidet ble påbegynt i oktober 2015 og det ble gjennomført flere intervjuer. Utredningen skal være ferdig i april 2016.

Normer i endring. Barns rettigheter og domstolspraksis i barnefordelingssaker med påstander om vold

Prosjektleder: Kristin Skjørten

Periode: 2014-2019

Mål: Siste tiår har barneloven blitt endret flere ganger med sikte på å gi barn økt beskyttelse mot vold og overgrep. Formålet med dette prosjektet er dels å gi en fremstilling av endringer i gjeldende rett, dels å avdekke hvilken betydning disse endringene har fått i den fungerende rett. Resultatene skal presenteres i flere artikler, blant annet i en planlagt antologi og i et relevant tidsskrift.

Safeguarding Teenage Intimate Relationships (STIR). Connecting Online and Offline Contexts and Risks.

Prosjektleder: Carolina Øverlien

Stipendiat: Per Moum Hellevik

Periode: 2013-2016

Samarbeid: University of Bristol (UK), University of Lancashire (UK), Mediterranean Institute of Gender Studies, (Cyprus) Applied Research and Communications Fund (Bulgaria), CESIE – European Centre of Studies and Initiatives (Italy), University of Palermo (Italy)

Mål: Å skaffe kunnskap om fenomenet vold mellom ungdom i nære relasjoner ('dating violence'), omfang og hvordan det utspiller seg i unge menneskers liv. Spesielt interessant er ungdommenes tanker om forebygging og intervensjoner.

Publikasjoner 2015:

Hellevik, P., Øverlien, C., Barter, C., Wood, M., Aghtaie, N., Larkins, C., & Stanley, N. (2015). Traversing the Generational Gap: Young People's Views on Intervention and Prevention of Teenage Intimate Partner Violence In N. Stanley & C. Humphreys (Eds.) *Domestic Violence and Protecting Children: New Thinking and Approaches* (pp. 34-48). London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

Seksuelle overgrep mot barn og ungdom med innvandrerbakgrunn: En undersøkelse av forekomst og erfaringer i hjelpeinstansene

Prosjektleder: Mia Myhre

Medarbeidere: Mona-Iren Hauge, Mira Elise Glaser Holthe

Periode: 2014-2015

Samarbeid: Statens barnehus, Helseforetak, Rettsmedisinsk kommisjon

Mål: Prosjektets overordnede mål har vært å fremskaffe kunnskap om seksuelle overgrep mot barn og unge med innvandrerbakgrunn, på oppdrag fra BLD. For å undersøke dette har vi sett på karakteristika og forekomst av seksuelle overgrep mot barn og unge med innvandrerbakgrunn i omfangsdata fra undersøkelsen Vold og voldtekt i Norge (NKVTS, 2013), samt i registerdata fra tre hjelpeinstanser som jevnlig møter barn og unge utsatt for seksuelle overgrep. Videre har vi gjennomført kvalitative intervjuer med 15 ansatte i to av hjelpeinstansene. Resultatene av prosjektet tyder på at forekomst og karakteristika ved seksuelle overgrep ikke henger sammen med hvorvidt barnet eller familien har innvandrerbakgrunn, og i intervjuene med de ansatte går det igjen at innvandrerbakgrunn eller etnisitet ikke oppleves som fremtredende faktorer i seksuelle overgrepssaker. Resultatene synliggjør flere forhold som det er viktig å ta tak i videre, både innen forsknings- og praksisfeltet, slik som utarbeiding av informasjonsmateriell på flere språk, styrking av tolketjenesten, samt tiltak for å redusere skam og skyld knyttet til overgrep.

Veileder for helse- og omsorgstjenestens arbeid med vold i nære relasjoner

Prosjektleder: Mia Myhre

Medarbeidere: Ingunn Rangul Askeland, Catharina Borchgrevink, Geir Borgen, Ole Kristian Hjemdal, Tonje Holt, Astrid Sandmoe

Periode: 2013-2015

Samarbeid: Helsedirektoratet

Mål: Å gi anbefalinger til hvordan helse- og omsorgstjenesten kan respondere raskt og effektivt på vold i nære relasjoner, og på den måten bidra til å identifisere og redusere vold i nære relasjoner. Veilederen vil omhandle vold mot både barn og voksne, og ta hensyn til spesielt sårbare grupper.

Vold i nære relasjoner i samiske samfunn

Prosjektleder: Solveig Bergman

Medarbeider: Ingvil Thallaug Øverli

Periode: 2015-2016

Mål: Prosjektet har to tematiske siktemål: 1) å rette søkelys mot samfunnsmessige, historiske og kulturelle forhold som kan påvirke utøvelse av vold i nære relasjoner i samiske områder; 2) å belyse hvordan vold i nære relasjoner avdekkes i samiske områder, hvordan forebyggende tiltak og hjelpetiltak er utformet, og hvordan tiltakene kan styrkes.

Vold mot menn i nære relasjoner

Prosjektleder: Wenche Jonassen

Medarbeider: Yngvil Grøvdal

Periode: 2012-2015

Mål: Målet med studien er å finne ut om menns reaksjoner når de utsettes for vold i nære relasjoner er annerledes enn for kvinner, og om det er behov for å gi bistand som er forskjellig fra den voldsutsatte kvinner får.

Publikasjoner 2015:

Grøvdal, Y., & Jonassen, W. (2015). *Menn på krisesenter*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 5/2015).

Kjønnslemlestelse: Programmet

Prosjektleder: Ragnhild Elise Johansen

Medarbeidere: Inger-Lise Johnsrud, Inger-Lise Lien, Ingvild Bergom Lunde, Mai Mahgoub Ziyada

Periode: 2008-2016

Mål: Vi skal drive forsknings- og utviklingsarbeid, formidle tilgjengelig kunnskap, drive kompetanseutvikling og bygge nettverk.

Til programmet hører følgende prosjekter:

Kjønnslemlestelse i et manns-, familie- og kjønnsrelasjonsperspektiv

Prosjektleder: Inger-Lise Lien

Periode: 2014-2016

Mål: Å få en forståelse av gambiske menns (Wolof og Mandinka) holdninger til kjønnslemlestelse, gjennom deres personlige erfaringer med kjønnslemlestelse, samt effekt av kjønnslemlestelse på mennenes liv og helse. Undersøke om det finnes potensiale for endring av holdninger til kjønnslemlestelse i personlige erfaringer.

Kjønnslemlestelse: Defibulasjon som brekkstang for endring

Prosjektleder: Ragnhild Elise Johansen

Periode: 2013-2016

Mål: Økt innsikt i prosesser av endring i holdning og handling når det gjelder kjønnslemlestelse blant berørte innvandreregrupper i Norge. Slik innsikt kan videre både føre til bedre helsehjelp og til å akselerere endringsprosessene.

Kjønnslemlestelse: Kvinnelig omskjæring blant kurdiske innvandrere i Norge

Prosjektleder: Ragnhild Elise Johansen

Medarbeider: Ingvild Bergom Lunde

Periode: 2014-2017

Mål: Det overordnede målet med studien er å utforske kvinnelig omskjæring blant kurdiske innvandrere i Norge. Dette involverer følgende forskningsspørsmål: Hvilke meninger og tanker har kurdiske innvandrere om kvinnelig omskjæring? Hvordan snakker kurdiske innvandrere om kvinnelig omskjæring? Hvordan forholder norske myndigheter og hjelpeapparat seg til omskjæring blant kurdiske? Det er et mål at studien kan brukes til å bedre planlegge tiltak blant berørte grupper i en eksilsituasjon, samtidig som den kan bringe nye perspektiver til debatten om kvinnelig omskjæring.

Kjønnslemlestelse: Politiets arbeid

Prosjektleder: Inger-Lise Lien

Periode: 2015-2016

Mål: Hensikten med denne studien er tosidig: 1. Å studere kjønnslemlestelse ut fra et

systemperspektiv hvor politiets arbeid mot denne type kriminalitet skal stå i fokus slik at vi får en bedre forståelse av, og mulige løsninger på de utfordringer som politiet står overfor når slike saker skal etterforskes og dømmes. 2. Ved å få innsikt i politiets utfordringer og kunne foreslå løsninger vil det på et overordnet plan kunne påvirke omfanget av saker. Vi kjenner ikke til at det finnes noen slike studier av politiets arbeid med kjønnslemlestelse, slik at dette også vil være et pionerprosjekt.

Kjønnslemlestelse: Utbredelse av kjønnslemlestelse i Norge - registeranalyse

Prosjektleder: Ragnhild Elise Johansen

Medarbeider: Mai Mahgoub Ziyada

Periode: 2013-2016

Samarbeid: Damvad Norge AS

Mål: Utvikle mer sikre tall som kan bidra til bedre spissing av innsatsgrupper og innsatsområder.

Vold i nære relasjoner - Forskningsprogram ved NKVTS 2014-2019

Faglig leder: Kristin Skjørten

Administrativ leder: Arnfinn J. Andersen,

Koordinator: Anna Birgitte Mørck

Periode: 2014-2019

Mål: Formålet er å fremskaffe mer kunnskap om hvordan vold i nære relasjoner virker inn på ulike grupper i samfunnet. Programmet har fokus på omfang, fenomen og konsekvenser, samt møter mellom voldsberørte og samfunnets hjelpe- og rettsapparat. Forskningen under dette programmet omfatter både vold blant voksne og vold som barn og unge utsettes for.

Til programmet hører følgende prosjekter:

Vold, helse og reviktimisering; En longitudinell studie

Prosjektleder: Siri Thoresen

Periode: 2014-

Medarbeidere: Ole Kristian Hjemdal, Mia Myhre, Ida Frigård Strøm

Mål: Tidligere studier har beskrevet økt risiko for nye voldshendelser senere i livet for voldsutsatte barn. Dette fenomenet kalles reviktimisering. Risikoen for reviktimisering hos voldsutsatte barn og unge i voksenlivet synes å være relativt stor. Den overordnede målsettingen med studien er derfor å etablere kunnskap om hvilke faktorer som er knyttet til risiko for reviktimisering hos voldsutsatte ungdom og unge voksne, samt sammenhengen mellom det å være utsatt for vold og overgrep, reviktimisering og helse.

Vold og rus

Prosjektleder: Siri Thoresen

Periode: 2015-2016

Prosjektmedarbeider: Helene Flood Aakvaag

Mål: Den overordnede målsettingen med denne studien er å undersøke hvordan alkoholbruk og voldsutsatthet påvirker hverandre over tid, samt hvordan disse faktorene relaterer seg til psykisk helse, skam og skyld, sårbarhet i opprinnelsesfamilie og nåværende sosiale relasjoner. Det vil også undersøkes hvorvidt disse forløpene påvirkes av kjønn, av nærhet til voldsutøver, og type/mengde vold personen har vært utsatt for.

Vold mot eldre

Prosjektleder: Astrid Sandmoe

Periode: 2015-2020

Medarbeidere: Ole Kristian Hjemdal, Tore Wentzel-Larsen, Wenche Malmedal

Samarbeidspartnere: University College Dublin

a) En nasjonal forekomstundersøkelse av eldre menneskers erfaring med vold i nære relasjoner -om fysisk, seksuell vold og andre typer overgrep

Mål: Vi har begrenset kunnskap om vold mot eldre i Norge og det har ikke vært utført noen nasjonale forekomststudier spesielt rettet mot den eldre delen av befolkningen. Eksisterende kunnskap er basert på relativt små og selekterte utvalg. Den gjennomførte epidemiologiske studien (Thoresen & Hjemdal) viste betydningen av å se på vold og seksuelle overgrep i et livsløpsperspektiv og pekte på interessante funn i forhold til sårbarhetsfaktorer og helsekonsekvenser ved vold. Dette prosjektet vil undersøke om de samme faktorene også er tilstede i de eldre befolkningsgruppene, men hovedmålet er å undersøke forekomsten av opplevd vold før og etter 65 år.

b) Hvordan er vold mot eldre inkludert i de kommunale handlingsplanene?

Mål: Hensikten er å få kunnskap om omfang, innhold og «brukervennlighet» i de kommunale handlingsplanene om vold i nære relasjoner relatert til problematikk knyttet til eldre voldsofre. Prosjektet ønsker å kartlegge følgende områder: På hvilken måte er aldergruppen 65 år og over inkludert i de kommunale handlingsplanene og hvordan blir denne gruppen presentert i planene? Hvilke tiltak for hjelp og støtte anbefaler handlingsplanene til eldre ofre og andre som er involvert? På hvilken måte bistår handlingsplanene ansatte i de kommunale helse- og omsorgstjenestene i deres arbeid med potensielle eldre overgrepsofre og overgripere?

Hva kommer det av at så mange kvinner og menn ikke anmelder ektefelle eller partners bruk av fysisk makt, og trusler om bruk av fysisk makt, til politiet?

Prosjektleder: Yngvil Grøvdal

Medarbeidere: Monika Rosten, Randi Saur

Periode: 2015-2017

Mål: Studier viser at bare omkring en fjerdedel av kvinner og menn som utsettes for bruk av fysisk makt, trusler, trakassering og andre integritetskrenkende handlinger fra ektefelle eller partner, anmelder dette til politiet. Det er første gang at spørsmålet om hvorfor det er slik, studeres spesielt i Norge. Kunnskapen vi har om dette så langt, er i hovedsak fremkommet i studier der hovedproblemstillingene har vært andre. Formålet med denne studien er derfor å skaffe til veie mer grundig og omfattende kunnskap om grunner til ikke å anmelde.

Kvinner og menn som ikke har søkt hjelp etter å ha vært utsatt for bruk av fysisk makt/trusler fra partner

Prosjektleder: Yngvil Grøvdal

Medarbeidere: Monika Rosten, Randi Saur

Periode: 2015-2017

Mål: Å bli utsatt for bruk av fysisk makt fra partner/kjæreste er for mange omfattet av taushet. Vi vet at flertallet av dem som har vært utsatt for trusler om – eller bruk av fysisk makt fra en partner aldri har snakket med offentlige hjelpeinstanser eller frivillige hjelpere om det. Vi ønsker å intervju kvinner og menn som har slike opplevelser. Hovedmålet i prosjektet er å få kunnskap om hvordan folk opplever og håndterer det å ha vært utsatt for bruk av fysisk makt fra partner og hvordan slike hendelser har påvirket deres daglige liv.

Seksuelle krenkelser i nære relasjoner – utøverperspektiver

Prosjektleder: Kristin Skjørten

Medarbeider: Anja Emilie Kruse

Periode: 2015-2019

Mål: Å skaffe ny kunnskap om seksuelle krenkelser i *nære- eller bekjentskapsrelasjoner*, med hovedvekt på *utøverperspektiver og hendelsesbeskrivelser*. Mange alvorlige, seksuelle krenkelser skjer mellom mennesker som har hatt en relasjon til hverandre før krenkelsen skjedde. Derfor er det viktig å sikre at vi har god kunnskap om denne typen overgrep, og om de som begår dem. Prosjektet skal undersøke selvforståelse og overgrepforståelse hos menn som har begått seksuelle krenkelser i ulike typer nære- og bekjentskapsrelasjoner. Gjennom kvalitative intervjuer med disse mennene vil vi belyse hvordan de forstår sine egne handlinger, og supplere forståelsen av denne typen seksuelle krenkelser med kvantitative analyser av datamaterialet samlet inn til NKVTS' omfangsundersøkelse om vold i nære relasjoner.

Minoritetsetniske barn, unge og deres familier og vold i nære relasjoner: Fenomenforståelse, håndtering og erfaringer med hjelpeinstanser

Prosjektleder: Mona-Iren Hauge

Periode: 2015-

Mål: Formålet med prosjektet er å frembringe mer kunnskap om hvordan unge med minoritetsetnisk bakgrunn forstår og begrunner vold i nære relasjoner, både som utsatte og som utøvere, samt få mer kunnskap om deres erfaringer med hjelpeinstanser de kommer i kontakt med som følge av volden. I tillegg undersøker prosjektet profesjonsutøveres forståelser og håndtering av slike saker.

Tidligere og aktuelle somatiske og psykiske helseplager hos barn som kommer til Statens barnehus

Prosjektleder: Mia Myhre

Medarbeidere: Tonje Holt

Periode: 2015-2018

Mål: Undersøke aktuelle og tidligere somatiske og psykiske helseplager hos barn som kommer til Statens Barnehus for dommeravhør og eventuell medisinsk undersøkelse, og se om helseplagene hos denne gruppen er forskjellig fra helseplager hos andre barn.

Vold i parforhold - kjønn, likestilling og makt

Prosjektleder: Margunn Bjørnholt

Medarbeider: Ole Kristian Hjemdal

Periode: 2015-2018

Mål: Prosjektet søker mer kunnskap om kjønnsforskjeller i hvordan volden oppleves av den utsatte, om opplevelse av frykt, manglende kontroll, skyld, skam. Det er også viktig å få mer kunnskap om voldens kontekst og hvordan volden inngår som en del av partnernes samhandlingsmønster.

Katastrofer, terror og stressmestring

Posttraumatisk stress og neurobiologiske forandringer etter trafikkulykker

Prosjektleder: Ines Blix

Medarbeidere: Trond Heir, Andre Sevenius Nilsen

Periode: 2011-2016

Samarbeid: Oslo Universitetssykehus, Universitetet i Oslo, Kings College London

Mål: Formålet med denne studien er å undersøke forholdet mellom neurobiologiske endringer i etterkant av en traumatisk hendelse og utvikling av posttraumatiske reaksjoner. Studien har et prospektivt design og vil følge deltakere som har vært utsatt for en trafikkulykke i seks måneder etter hendelsen. Studien vil kombinere et batteri av internasjonalt standardiserte og validerte måleinstrumenter med billediagnostikk (MR og funksjonell MR). Deltakerne vil bli testet på tre ulike tidspunkt.

Psykososiale konsekvenser av nasjonalt minnesmerke i Hole kommune

Prosjektleder: Per-Olov Michel

Medarbeidere: Per Moum Hellevik, Anna Birgitte Mørck, Marianne Bergerud Næslund

Periode: 2014-2015

Mål: På oppdrag av Kommunal- og moderniseringsdepartementet ble det skrevet en rapport om psykososiale konsekvenser av opprettelsen av et minnesmerke for ofrene for terroraksjonen 22. juli 2011 på Sørbråten.

Publikasjoner 2015:

Michel, P. O., & Hellevik, P. (2015). *Psykososiale konsekvenser av nasjonalt minnesmerke i Hole kommune.* Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 3/2015).

Radikalisering og psykisk helse

Prosjektleder: Arnfinn J. Andersen

Medarbeidere: Jarna Soilevuo Grønnerød, Per Moum Hellevik, Anna Birgitte Mørck

Periode: 2015-2016

Mål: Beskrive foreliggende kunnskap om eventuelle sammenhenger mellom psykisk uhelse og radikalisering.

Tsunamiprogrammet Del 1: Opplevelser og reaksjoner hos de som var der. Voksne

Prosjektledere: Trond Heir, Lars Weisæth

Medarbeidere: Ajmal Hussain, Egil Nygaard, Arnfinn Tønnessen

Periode: 2005-2015

Mål: Undersøke psykiske helsekonsekvenser av katastrofeeksponering (2004 tsunami) hos voksne, særlig langtidseffekter og symptomforløp. Identifisere prediktorer for alvorlig psykiske problemer etter tsunamien. Etablere prevalens av forskjellige katastroferelaterte psykiske sykdomstilstander. Undersøke psykometriske egenskaper ved de norske versjonene av psykiatriske selvrapporteringsinstrumenter.

Publikasjoner 2015:

Siqveland, J., Hussain, A., Nygaard, E., Tedeschi, R. G., & Heir, T. (2015). Posttraumatic growth, depression and posttraumatic stress in relation to quality of life in tsunami survivors: A longitudinal study. *Health and Quality of Life Outcomes*, 13:18. doi:10.1186/s12955-014-0202-4

Terrorangrepet. Forskningsprogram.

Administrativt ansvarlig: Arnfinn J. Andersen

Periode: 2012-2015

Mål: Målsettingen med dette forskningsprogrammet er å få mer kunnskap om terrorens betydning for berørte, hjelpere og for befolkningen som helhet, samt å undersøke hvordan samfunnets institusjoner spiller inn. Resultatene skal gi økt innsikt i terrorens konsekvenser, og kunnskap om hvordan disse konsekvensene skal kunne forebygges eller begrenses. Programmet skal også bidra til kunnskap om hjelpetiltak og danne grunnlag for råd for håndtering av senere katastrofer.

Til programmet hører følgende prosjekter:

Arbeidsmiljø og sykefravær etter alvorlige hendelser

Prosjektleder: Trond Heir

Medarbeidere: Marianne Bang Hansen, Øivind Solberg, Tore Wentzel-Larsen

Periode: 2013-2018

Samarbeid: STAMI

Mål: Prosjektet tar sikte på prospektivt å utforske psykososiale ettervirkninger av terroren 22. juli, med fokus på endringer i regjeringsansattes arbeidsmiljø, sykefravær/arbeidsdeltakelse og andre følgetilstander assosiert med angrepet. Det overordnede målet med prosjektet er å utforske hvilke forhold som fremmer eller hemmer tilfredsstillende arbeidsforhold og helse, samt en høy grad av arbeidsdeltakelse.

Publikasjoner 2015:

Solberg, Ø., Blix, I., & Heir, T. (2015). The aftermath of terrorism: posttraumatic stress and functional impairment after the 2011 Oslo bombing. *Frontiers in Psychology*. doi:10.3389/fpsyg.2015.01156

Helse, trivsel og arbeidsmiljø etter 22/7: En undersøkelse av ansatte i Regjeringskvartalet og departementene

Prosjektleder: Trond Heir

Medarbeidere: Marianne Skogbrott Birkeland, Ines Blix, Marianne Bang Hansen, Alexander Nissen

Periode: 2011-2026

Samarbeid: STAMI; Stein Knardahl og Morten Birkeland Nilsen

Mål: Prosjektet skal kartlegge de ansattes helse, arbeidsmiljø og opplevd sikkerhet på arbeidsplassen etter bombeeksplosjonen 22/7-2011. Prosjektet søker å finne svar på hvordan terrorhendelsen har virket inn på de ansattes helse, hvordan helsen har utviklet seg over tid, og hvordan ulike faktorer ved ledelse og arbeidsmiljø har virket fremmende eller hemmende på helsa, funksjon og livskvalitet i etterkant av terrorhendelsen. Prosjektet søker også å finne svar på hvordan opplevelsen av sikkerhet og trygghet på arbeidsplassen har vært, hvordan dette har blitt påvirket av informasjon, øvelser eller konkrete sikkerhetstiltak, og i hvilken grad utrygghet har helsemessige konsekvenser.

Publikasjoner 2015:

Birkeland, M. S., Hafstad, G. S., Blix, I., & Heir, T. (2015). Latent classes of posttraumatic stress and growth. *Anxiety, Stress, and Coping*, 28(3), 272-286. doi:10.1080/10615806.2014.956097

Nissen, A. F. W., Nielsen, M. B., Solberg, Ø., Hansen, M., & Heir, T. (2015). Perception of threat and safety at work among employees in the Norwegian ministries after the 2011 Oslo bombing. *Anxiety, Stress, and Coping*, 28(6), 650-662. doi:10.1080/10615806.2015.1009831

Birkeland, M. S., Nielsen, M. B., Knardahl, S., & Heir, T. (2015). Associations between work environment and psychological distress after a workplace terror attack: The importance of role expectations, predictability and leader support. *PLoS ONE*, 10(3). doi:10.1371/journal.pone.0119492

Birkeland, M. S., Nielsen, M. B., Knardahl, S., & Heir, T. (2015). Time-lagged relationships between leadership behaviors and psychological distress after a workplace terrorist attack. *International Archives of Occupational and Environmental Health*. doi:10.1007/s00420-015-1106-2

Blix, I., Birkeland, M. S., Hansen, M., & Heir, T. (2015). Posttraumatic Growth and Centrality of Event: A Longitudinal Study in the Aftermath of the 2011 Oslo Bombing. *Psychological Trauma*, 7(1), 18-23. doi:10.1037/tra0000006

Terrorangrepet 22. juli. Rettsprosessens innvirkning på Utøya-ungdommens psykiske helse

Prosjektleder: Åse Langballe

Medarbeidere: Solveig Laugerud, Jon-Håkon Schultz

Periode: 2012-2017

Samarbeid: Lunds Universitet. Sämhellsvetenskapliga fakulteten, Rättssociologiska enheten, Politihøgskolen i Oslo

Mål: Studiens hovedmål er å fremskaffe kunnskap om hvordan ungdommen har opplevd politiavhør og rettsaken etter den 22. juli. Studien skal også gi kunnskap om hvordan de ulike profesjonelle aktørene innen politi- og rettsvesen har forstått og utøvet sin rolle ved gjennomføring av avhør og rettsbehandling i terrorkasene, og hva vi kan lære av positive erfaringer som er gjort i dette arbeidet. Det er et mål at resultatene også skal komme barn og unge som er utsatt for andre traumer enn terror, som vold og overgrep i nære relasjoner og det offentlige rom, til gode i deres møter med politi- og rettsvesen. Prosjektet har som mål å både være teorigenererende og komme til praktisk nytte.

Terrorangrepet. Hva gjør terroren med oss? En studie av den norske befolkningen etter 22. juli

Prosjektleder: Siri Thoresen

Medarbeidere: Grete Dyb, Petra Filukova, Ole Kristian Hjemdal, Pia Elisabeth Lyche, Tore Wentzel-Larsen, Helene Flood Aakvaag

Periode: 2011-2015

Samarbeid: IPSOS MMI

Mål: Undersøkelsen vil gi kunnskap om på hvilken måte 22. juli har påvirket den norske befolkning i forhold til frykt, psykisk helse og holdninger til trygghet og andre samfunnsaktuelle temaer.

Terrorangrepet. Opplevelser og reaksjoner hos de som overlevde på Utøya

Prosjektleder: Grete Dyb

Medarbeidere: Ingrid Bugge, Marit Dalset, Gudmundur Ebenezer, Petra Filukova, Kristin Alve Glad, Gertrud Sofie Hafstad, Jon Magnus Haga, Tine Jensen, Åse Langballe, Solveig Laugerud, Linda Holen Moen, Lisa Govasli Nilsen, Jon-Håkon Schultz, Lise Eilin Stene, Synne Øien Stensland, Siri Thoresen, Helene Flood Aakvaag

Periode: 2011-2020

Samarbeid: Oslo Universitetssykehus ved Trond Diseth (UiO/UOS), professor/dr.med. og Øyvind Ekeberg (UiO/OUS), professor/dr.med.

Mål: Målsetningen med denne studien er å kartlegge hvordan det går med de som ble utsatt for terroren på Utøya 22. juli 2011. Kunnskapen vil gi nyttig kunnskap om hvilke behov katastrofeutsatte har og vil kunne bedre beredskap og tiltak etter fremtidige hendelser.

Publikasjoner 2015:

Stene, L. E., & Dyb, G. (2015). Health service utilization after terrorism: A longitudinal study of survivors of the 2011 Utøya attack in Norway. *BMC Health Services Research*, 15(1). doi:10.1186/s12913-015-0811-6

Bugge, I., Dyb, G., Stensland, S., Ekeberg, Ø., Wentzel-Larsen, T., & Diseth, T. H. (2015). Physical injury and posttraumatic stress reactions. A study of the survivors of the 2011 shooting massacre on Utøya Island, Norway. *Journal of Psychosomatic Research*, 79(5), 384-390. doi:10.1016/j.jpsychores.2015.09.005

Haga, J. M., Stene, L. E., Wentzel-Larsen, T., Thoresen, S., & Dyb, G. (2015). Early postdisaster health outreach to modern families: a cross-sectional study. *BMJ Open*, 5(e009402). doi:10.1136/bmjopen-2015-009402

Terrorangrepet. Skole: Kriser, traumer og læring. Krisehåndtering som pedagogisk arbeid

Prosjektleder: Jon-Håkon Schultz

Medarbeidere: Marit Dalset, Åse Langballe

Periode: 2011-2015

Samarbeid: Institutt for Spesialpedagogikk, UiO

Publikasjoner 2015:

Jørgensen, B. F., & Skarstein, D., **Schultz, J. H.** (2015). Trying to understand the extreme: school children's narratives of the mass killings in Norway July 22, 2011. *Psychology Research and Behavior Management*, 2015(8), 51-61. doi:10.2147/PRBM.S73685

Tvungen migrasjon og flyktningehelse

Behandling og rehabilitering av traumatiserte flyktninger

Prosjektleder: Marianne Opaas

Periode: 2006-2020

Samarbeid: UiO - Psykologisk institutt, psykiatriske poliklinikker, privatpraktiserende psykologer og psykiatere

Mål: Økt kunnskap om virkninger av ekstrem traumatisering ved studie av bakgrunnsfaktorer og psykologiske og sosiale/kulturelle forhold ved kompliserte posttraumatiske tilstander, hvordan behandlings- og rehabiliteringsopplegg virker inn på utvikling av det posttraumatiske forløp, og hvordan psykologiske og sosiale forhold virker inn på behandling og rehabilitering av ekstremt traumatiserte. Vi vil evaluere faktorer i behandlingen og hos den enkelte som fremmer eller hemmer bedring av psykisk helse, livskvalitet, deltakelse i sosiale sammenhenger og fungering i jobb og utdanning.

Publikasjoner 2015:

Opaas, M., Hartmann, E. J., Wentzel-Larsen, T., & Varvin, S. (2015). Relationship of Pretreatment Rorschach Factors to Symptoms, Quality of Life, and Real-Life Functioning in a 3-Year Follow-Up of Traumatized Refugee Patients. *Journal of Personality Assessment*. doi:10.1080/00223891.2015.1089247

Opaas, M., & Varvin, S. (2015). Relationships of Childhood Adverse Experiences with Mental Health and Quality of Life at Treatment Start for Adult Refugees Traumatized by Pre-Flight Experiences of War and Human Rights Violations. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 203(9), 684-695. doi:10.1097/NMD.0000000000000330

Coming of Age in Exile (CAGE) - Health and Socio-Economic Inequities in Young Refugees in the Nordic Welfare Societies

Prosjektleder: Lutine de Wal Pastoor

Medarbeidere: Maria Hernandez Carretero

Periode: 2015-2019

Mål: Studiens overordnede mål er å få ny og bedre innsikt i hva som kan fremme eller hemme unge flyktningers utdanningsmessige og psykososiale overgangsprosesser i bosettings- og integreringsfasen.

Enslige mindreårige asylsøkere: Kartlegging av traumeerfaringer og psykisk helse

Prosjektleder: Tine Jensen

Medarbeidere: Krister Westbye Fjermestad, Lene Beate Granly, Envor M. Bjørgo Skårdalsmo

Periode: 2009-2015

Mål: Studien har tre siktemål. Det første siktemålet er å få mer kunnskap om hvilke potensielt traumatiserende opplevelser unge enslige asylsøkere som kommer til Norge har erfart og deres tidligere livssituasjon. Det neste er å få mer kunnskap om hvilke psykiske vansker de har. Det siste siktemålet er å få mer kunnskap om hvordan deres psykiske helseplager utvikler seg over tid etter overflytting til kommuner.

Publikasjoner 2015:

Skårdalsmo, E. M. B., & Jensen, T. K. (2015). Unaccompanied refugee minors' early life narratives of physical abuse from caregivers and teachers in their home countries. *International Journal of Child Abuse & Neglect*, 148-159. doi:10.1016/j.chiabu.2015.08.003

Jensen, T. K., Fjermestad, K., Granly, L., & Wilhelmsen, N. (2015). Stressful life experiences and mental health problems among unaccompanied asylum-seeking children. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 20(1), 106-116. doi:10.1177/1359104513499356

Enslige mindreårige flyktninger i bosettings- og integreringsfasen - med fokus på utdannings- og skolesituasjonen (FUS)

Prosjektleder: Lutine de Wal Pastoor

Periode: 2010-2015

Samarbeid: Forskere og forskermiljøer (nasjonalt og internasjonalt) i Nordic Network for Research Cooperation on Unaccompanied Refugee Minors (NordURM)

Mål: Økt kunnskap om eksisterende utdannings-, bo- og omsorgstilbud for unge enslige flyktninger (16 år og eldre) i bosettingskommunene. Vi ønsker å få en bedre forståelse av flyktingeungdommenes egne erfaringer, behov og ønsker angående utdannings-, bo- og omsorgstilbud i bosettingsfasen, å kunne belyse hvilke tilbud/tiltak som kan fremme eller hemme flyktingeungdoms muligheter for å gjennomføre et utdanningsløp, samt å øke de involverte fagpersoners bevissthet om unge enslige flyktningers mangfoldige og sammensatte faglige og psykososiale behov.

Publikasjoner 2015:

Pastoor, L. d. W. (2015). The mediational role of schools in supporting psychosocial transitions among unaccompanied young refugees upon resettlement in Norway. *International Journal of Educational Development*, 41, 245-254. doi:10.1016/j.ijedudev.2014.10.009

Kunst- og Uttrykksterapi (KUT) for nyankomne enslige mindreårige asylsøker gutter ved transittmottak (EXIT - Expressive Art in Transition)

Prosjektleder: Melinda Ashley Meyer

Medarbeidere: Trond Heir, Marianne Jakobsen, Liv Berit Nyblin Løken, John-Filip Strandmoen

Periode: 2008-2017

Samarbeid: Gunnar Reinsborg, EXA terapeut, Siv Lotherington EXA terapeut og Lars Erik Eide Johansen, prosjektmedarbeider

Mål: Studien har tre mål: Å gi terapeuter opplæring i en tidlig intervensjonsmodell, å implementere denne modellen i vanlige transitt og ordinære mottak og å studere hvorvidt denne intervensjonsmodellen virker bedre enn den vanlige aktivitetspraksis ved transittmottak for å forbygge psykiske problemer og bedre fungering i hverdagen.

NordURM, Nordic Network for Research Cooperation on Unaccompanied Refugee Minors

Prosjektleder: Lutine de Wal Pastoor

Periode: 2011-2015

Samarbeid: Forskere og forskermiljøer i Norge, Sverige, Danmark, Finland, Belgia, UK og USA; og med Nordic Network for Research on Refugee Children

Mål: NordURM har blitt tildelt prosjektmidler fra NordForsk for perioden 2011-2015. I prosjektperioden vil vi fremme, etablere og styrke nordisk samarbeid om forskning og forskerutdanning angående enslige mindreårige flyktninger, samt utvikle forskningstemaer med relevante problemstillinger og initiere nye komparative forskningsprosjekter. Vi ønsker videre å øke forståelsen av enslige mindreårige flyktningers mangfoldige og komplekse behov, samt å få bedre innsikt i ulike nasjonale tiltak.

Andre prosjekter

Evaluerer av dødsstedsundersøkelser ved plutselig og uventet spedbarnsdød

Prosjektleder: Pål Kristensen

Periode: 2012-2018

Mål: Målet med studien er å kartlegge hvordan foreldre opplever å delta i dødsstedsundersøkelser. Vi er opptatt av å undersøke generell tilfredshet med ordningen, opplevelse av informasjon før, underveis og etter at undersøkelsen er gjennomført, kontakten med teamet som står for undersøkelsen, og ev. negative/positive reaksjoner knyttet til å delta. Mulige forbedringspunkter på ordningen gis fortløpende til Folkehelseinstituttet.

Utvikling og validering av "Child and Adolescent Trauma Screening Questionnaire" (CATS)

Prosjektleder: Tonje Holt

Medarbeidere: Lene Beate Granly, Tine Jensen, Silje Mørup Ormhaug

Periode: 2014-2016

Samarbeid: Lutz Goldbeck, Professor ved Universitetet i Ulm. Lucy Berliner ved Harborview Center for Sexual Assault and Traumatic Stress i Seattle. Elizabeth C. Risch ved Universitetet i Oklahoma

Mål: Å kartlegge barn og ungdom for tidligere traumer og posttraumatiske stressplager (PTS-plager) er viktig for å fange opp de som trenger behandling, og for å måle effekten av behandlingen som gis. Hovedmålet med denne studien er å utvikle et internasjonalt validert kartleggings skjema for å fange opp PTS-plager hos barn og ungdom i henhold de diagnostiske DSM-5 kriteriene for PTSD. Kartleggings skjema skal utvikles på ulike språk.

Publikasjoner 2015

Vitenskapelige artikler

- Birkeland, M. S., Hafstad, G. S., Blix, I., & Heir, T.** (2015). Latent classes of posttraumatic stress and growth. *Anxiety, Stress, and Coping*, 28(3), 272-286. doi:10.1080/10615806.2014.956097 (Katastrofer, terror og stressmestring)
- Birkeland, M. S., Nielsen, M. B., Knardahl, S., & Heir, T.** (2015). Associations between work environment and psychological distress after a workplace terror attack: The importance of role expectations, predictability and leader support. *PLoS ONE*, 10(3). doi:10.1371/journal.pone.0119492 (Katastrofer, terror og stressmestring)
- Birkeland, M. S., Nielsen, M. B., Knardahl, S., & Heir, T.** (2015). Time-lagged relationships between leadership behaviors and psychological distress after a workplace terrorist attack. *International Archives of Occupational and Environmental Health*. doi:10.1007/s00420-015-1106-2 (Katastrofer, terror og stressmestring)
- Blaauw, B. A., **Dyb, G.**, Hagen, K., Holmen, T. L., Linde, M., **Wentzel-Larsen, T.**, & Zwart, J. A. (2015). The relationship of anxiety, depression and behavioral problems with recurrent headache in late adolescence - a Young-HUNT follow-up study. *The Journal of Headache and Pain*, 16(10). doi:10.1186/1129-2377-16-10 (Vold og overgrep)
- Blix, I., Birkeland, M. S., Hansen, M., & Heir, T.** (2015). Posttraumatic growth and centrality of event: A longitudinal study in the aftermath of the 2011 Oslo bombing. *Psychological Trauma*, 7(1), 18-23. doi:10.1037/tra0000006 (Katastrofer, terror og stressmestring)
- Bugge, I., Dyb, G., Stensland, S., Ekeberg, Ø., Wentzel-Larsen, T., & Diseth, T. H.** (2015). Physical injury and posttraumatic stress reactions. A study of the survivors of the 2011 shooting massacre on Utøya Island, Norway. *Journal of Psychosomatic Research*. doi:10.1016/j.jpsychores.2015.09.005 (Katastrofer, terror og stressmestring)
- Dyb, G., Stensland, S. Ø., & Zwart, J. A.** (2015). Psychiatric comorbidity in childhood and adolescence headache. *Current Pain and Headache Reports*, 19:5(4). (Vold og overgrep)
- Evang, A., & **Øverlien, C.** (2015). 'If you look, you have to leave': Young children regulating research interviews about experiences of domestic violence. *Journal of Early Childhood Research*, 13(2), 113-125. doi:10.1177/1476718X14538595 (Vold og overgrep)
- Haga, J. M.** (2015). Sjøveien til Europa – en våt massakre. *Tidsskrift for Den norske legeforening*, 135, 1868-1869. (Tvungen migrasjon og flyktninghelse)
- Haga, J. M., Stene, L. E., Wentzel-Larsen, T., Thoresen, S., & Dyb, G.** (2015). Early postdisaster health outreach to modern families: A cross-sectional study. *BMJ Open*, 5(e009402). doi:10.1136/bmjopen-2015-009402 (Katastrofer, terror og stressmestring)
- Herland, M. D., **Hauge, M. I.**, & Helgeland, I. M. (2015). Balancing fatherhood: Experiences of fatherhood among men with a difficult past. *Qualitative Social Work*, 14(2), 242-258. (Vold og overgrep)

- Holt, T.**, Cohen, J., & Mannarino, A. (2015). Factor structure of the Parent Emotional Reaction Questionnaire: Analysis and validation. *European Journal of Psychotraumatology*. doi:10.3402/ejpt.v6.28733 (Vold og overgrep)
- Jensen, T. K.**, Fjermestad, K., **Granly, L.**, & Wilhelmsen, N. (2015). Stressful life experiences and mental health problems among unaccompanied asylum-seeking children. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 20(1), 106-116. doi:10.1177/1359104513499356 (Tvungen migrasjon og flyktningehelse)
- Jensen, T. K.**, **Thoresen, S.**, & **Dyb, G.** (2015). Coping responses in the midst of terror: The July 22 terror attack at Utøya Island in Norway. *Scandinavian Journal of Psychology*, 56(1), 45-52. (Katastrofer, terror og stressmestring)
- Jørgensen, B. F., Skarstein, D., & **Schultz, J. H.** (2015). Trying to understand the extreme: School children's narratives of the mass killings in Norway July 22, 2011. *Psychology Research and Behavior Management*, 8, 51-61. (Katastrofer, terror og stressmestring)
- Kristensen, P., Weisæth, L., Hussain, A., & **Heir, T.** (2015). Prevalence of psychiatric disorders and functional impairment after loss of a family member: A longitudinal study after the 2004 tsunami. *Depression and Anxiety (Print)*, 32(1), 49-56. doi:10.1002/da.22269 (Katastrofer, terror og stressmestring)
- Nissen, A. F. W.**, Nielsen, M. B., **Solberg, Ø.**, **Hansen, M.**, & **Heir, T.** (2015). Perception of threat and safety at work among employees in the Norwegian ministries after the 2011 Oslo bombing. *Anxiety, Stress, and Coping*, 28(6), 650-662. doi:10.1080/10615806.2015.1009831 (Katastrofer, terror og stressmestring)
- Nordløyken, A., Pape, H., & **Heir, T.** (2015). Alcohol consumption in the aftermath of a natural disaster: A longitudinal study. *Public Health*. doi: [10.1016/j.puhe.2015.11.007](https://doi.org/10.1016/j.puhe.2015.11.007) (Katastrofer, terror og stressmestring)
- Opaas, M.**, Hartmann, E. J., **Wentzel-Larsen, T.**, & Varvin, S. (2015). Relationship of pretreatment Rorschach factors to symptoms, quality of life, and real-life functioning in a 3-year follow-up of traumatized refugee patients. *Journal of Personality Assessment*. doi: [10.1080/00223891.2015.1089247](https://doi.org/10.1080/00223891.2015.1089247) (Tvungen migrasjon og flyktningehelse)
- Opaas, M.**, & Varvin, S. (2015). Relationships of childhood adverse experiences with mental health and quality of life at treatment start for adult refugees traumatized by pre-flight experiences of war and human rights violations. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 203(9), 684-695. doi:10.1097/NMD.0000000000000330 (Tvungen migrasjon og flyktningehelse)
- Ormhaug, S. M.**, Shirk, S. R., & **Wentzel-Larsen, T.** (2015). Therapist and client perspectives on the alliance in the treatment of traumatized adolescents. *European Journal of Psychotraumatology*, 6. doi:10.3402/ejpt.v6.27705 (Vold og overgrep)
- Pastoor, L. d. W.** (2015). The mediational role of schools in supporting psychosocial transitions among unaccompanied young refugees upon resettlement in Norway. *International Journal of*

Educational Development, 41, 245-254. doi:10.1016/j.ijedudev.2014.10.009 (Tvungen migrasjon og flyktningehelse)

Pastoor, L. d. W. (2015). Unaccompanied young refugees – from uprooting to resettlement in Norway: The crucial role of schools in enhancing well-being, adaptation and integration. *Jeunes et Mineurs en Mobilité / Young people and Children on the Move*, 1, 21-35. (Tvungen migrasjon og flyktningehelse)

Schultz, J. H., & Weisæth, L. (2015). The power of rituals in dealing with traumatic stress symptoms: Cleansing rituals for former child soldiers in Northern Uganda. *Mental Health, Religion & Culture*, 18(10), 822-837. (Katastrofer, terror og stressmestring)

Siqveland, J., Hussain, A., Nygaard, E., Tedeschi, R. G., & **Heir, T.** (2015). Posttraumatic growth, depression and posttraumatic stress in relation to quality of life in tsunami survivors: A longitudinal study. *Health and Quality of Life Outcomes*, 13:18. (Katastrofer, terror og stressmestring)

Skar, A. M. S., Tetzchner, S. v., Clucas, C., & Sherr, L. (2015). The long-term effectiveness of the International Child Development Programme (ICDP) implemented as a community-wide parenting programme. *European Journal of Developmental Psychology*, 12(1), 54-68. (Vold og overgrep)

Skårdalsmo, E. M. B., & Jensen, T. K. (2015). Unaccompanied refugee minors' early life narratives of physical abuse from caregivers and teachers in their home countries. *International Journal of Child Abuse & Neglect*. doi: [10.1016/j.chiabu.2015.08.003](https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.08.003) (Tvungen migrasjon og flyktningehelse)

Solberg, Ø., Blix, I., & Heir, T. (2015). The aftermath of terrorism: Posttraumatic stress and functional impairment after the 2011 Oslo bombing. *Frontiers in Psychology*. doi:10.3389/fpsyg.2015.01156 (Katastrofer, terror og stressmestring)

Stene, L. E., & Dyb, G. (2015). Health service utilization after terrorism: A longitudinal study of survivors of the 2011 Utøya attack in Norway. *BMC Health Services Research*, 15(1). doi:10.1186/s12913-015-0811-6 (Katastrofer, terror og stressmestring)

Stensland, S., Thoresen, S., Wentzel-Larsen, T., & Dyb, G. (2015). Interpersonal violence and overweight in adolescents: The HUNT study. *Scandinavian Journal of Public Health*, 43(1), 18-26. doi:10.1177/1403494814556176 (Vold og overgrep)

Strandbu, A., & **Schultz, J. H.** (2015). Undervisning om kriser og katastrofer. Et pedagogisk mulighetsrom? *Barn*, 33(2), 41-53. (Katastrofer, terror og stressmestring)

Teodorescu, D. S., **Heir, T.**, Siqveland, J., Hauff, E., **Wentzel-Larsen, T.**, & Lien, L. (2015). Chronic pain in multi-traumatized outpatients with a refugee background resettled in Norway: A cross-sectional study. *BMC Psychology*, 3. (Tvungen migrasjon og flyktningehelse)

Thoresen, S., Myhre, M. C., Wentzel-Larsen, T., Aakvaag, H. F., & Hjemdal, O. K. (2015). Violence against children, later victimisation, and mental health: A cross-sectional study of the general Norwegian population. *European Journal of Psychotraumatology*, 6. doi:10.3402/ejpt.v6.26259 (Vold og overgrep)

Øverlien, C., & Aas, G. (2015). The police patrols and children experiencing domestic violence. *Police Practice & Research*. doi:10.1080/15614263.2015.1086879 (Vold og overgrep)

Doktorgradsavhandlinger

Askeland, I. R. (2015). *Men voluntarily in treatment for violent behavior against a female partner: Who are they? : Violent behavior, childhood exposure to violence, mental health and treatment dropout*. Oslo: Department of Psychology, Faculty of Social Sciences, University of Oslo. (Doktorgradsavhandling). (Vold og overgrep)

Stensland, S. (2015). *Interpersonal violence and health in adolescents: Violence, sexual abuse and bullying in relation to recurrent headache & overweight, psychosocial & lifestyle factors, in a population-based cohort of adolescents*. Oslo: Faculty of Medicine, University of Oslo, Norwegian Centre for Violence and Traumatic Stress Studies. (Doktorgradsavhandling) (Vold og overgrep)

Bøker

Lien, I. L., Ulfstein, G., & Ali, F. (Red.) (2015). *Velkommen som ny statsborger*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (Tvungen migrasjon og flyktningshelse)

Bidrag i antologier

Andersen, A. J. (2015). Making space for fatherhood in gay men's lives in Norway. In G. B. Eydal & T. Rostgaard (Eds.), *Fatherhood in the Nordic welfare states* (pp. 231-250). Bristol: Policy Press.

Hellevik, P., Øverlien, C., Barter, C., Wood, M., Aghtaie, N., Larkins, C., & Stanley, N. (2015). Traversing the generational gap: Young people's views on intervention and prevention of teenage intimate partner violence. In N. Stanley & C. Humphreys (Eds.), *Domestic violence and protecting children: New thinking and approaches* (pp. 34-48). London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers. (Vold og overgrep)

Johansen, R. E. B. (2015). Female genital mutilation: Controversies and responses In P. Whelehan & A. Bolin (Eds.), *The international encyclopedia of human sexuality* (pp. 374-379). Wiley-Blackwell. (Tvungen migrasjon og flyktningshelse)

Rapporter

Grøvdal, Y., & Jonassen, W. (2015). *Menn på krisesenter*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 5/2015) (Vold og overgrep)

Michel, P. O., & **Hellevik, P.** (2015). *Psykososiale konsekvenser av nasjonalt minnesmerke i Hole kommune*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 3/2015) (Katastrofer, terror og stressmestring)

Myhre, M. C., Borchgrevink, C., & Sommerfeldt, M. B. (2015). *Oversikt over rutineguider og kartleggingsverktøy for avdekking av vold i nære relasjoner*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 4/2015) (Vold og overgrep)

Myhre, M. C., Thoresen, S., & Hjemdal, O. K. (2015). *Vold og voldtekt i oppveksten: En nasjonal intervjuundersøkelse av 16- og 17-åringer*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 1/2015) (Vold og overgrep)

Saur, R., & Holth, I. K. (2015). *Nasjonal alarmtelefon? -en kartlegging av behovet for en nasjonal telefon for voldsutsatte*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 2/2015) (Vold og overgrep)

Notater

Dyb, G., & Næslund, M. B. (2015). *”Opplevelser og reaksjoner hos de som var på Utøya 22. juli 2011»*. En oppsummering av tredje intervjurunde. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Katastrofer, terror og stressmestring)

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress AS (NKVTS) ble stiftet 17. november 2003. Selskapet er et datterselskap av UNIRAND AS, som er heleid av Universitet i Oslo.

Senterets formål er å styrke kunnskap og kompetanse om vold og traumatisk stress. Senterets oppgaver er forskning, utviklingsarbeid, utdanning, veiledning, rådgivning og formidling.

Besøksadresse: Gullhaugveien 1-3, 5 etg, 0484 Oslo

Postadresse: Pb 181 Nydalen, 0409

Tlf.: +47 22 59 55 00

Faks: +47 22 59 55 01

e-post: postmottak@nkvts.unirand.no

Org. nr.: 986 304 096